

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse pedagoogi õppekava

Kaisa Kraus

MEETODID LASTE RAHULOLU UURIMISEKS KOOLIEELSE LASTEASUTUSEGA
ÜHES TARTUMAA LASTEAIAS 6-7 AASTASTE LASTE RÜHMAS

Magistritöö

Läbiv pealkiri: Laste rahulolu lasteaiaga

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Airi Niilo

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Airi Niilo

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2014

Resümee

Meetodid laste rahulolu uurimiseks koolieelse lasteasutusega ühes Tartumaa lasteaias 6-7 aastaste laste rühmas

Magistritöö eesmärgiks oli kirjeldada laste rahulolu koolieelse lasteasutusega, kasutades selleks Einarsdottiri (2005b) poolt välja pakutud lapsekeskseid meetodeid. Antud töös kasutati kolme meetodit, milleks olid paarisintervjuu, joonistamine ja küsimustik läbi mängu. Uurimus viidi läbi 2013. aasta sügisel ja seal osales ühe Tartumaa lasteaia kümme 6-7 aastast last. Saadud tulemused näitasid, et lastel on oma arvamus lasteasutuse kohta ja nad oskasid ennast kasutatud meetoditega selgelt väljendada. Meetodid olid lastele arusaadavad ja huvipakkuvad. Laste põhjenduste küsimine oli oluliseks komponendiks iga meetodi puhul, kuna nii sai uurija täpselt teada laste mõtetest. Tulemused näitasid, et laste hinnangul sõltub lasteaia kvaliteet headest suhetest kaaslaste ja õpetajaga, võimalusest mängida ja valida oma tegevusi. Paarisintervjuud, joonistamist ja küsimustikku läbi mängu saab kasutada lasteadeade sisehindamisel, saamaks teada laste arvamustest koolieelsele lasteasutusele. Meetodite eelisteks on lastepärasus, otsene suhtlus lastega ning tulemuste detailsus, kuid meetodite läbiviimine ning tulemuste analüüsimine on aeganõudev protsess.

Märksõnad: laste rahulolu, paarisintervjuu, joonistamise meetod, küsimustik läbi mängu

Abstract

Using child-centred methods to Study Children's Contentment with a Preschool in One of Tartumaa's Preschool with a Group of Children Aged 6-7

The aim of the thesis was to study children's contentment with a preschool by using child-centred methods recommended by Einarsdottir (2005b). Present study used three methods, which were paired interviews, children's drawings and questionnaire through the game. The survey of this thesis was carried out in autumn 2014 and it included ten six- to seven-years-old children in one of the Tartumaa's preschool. Results showed that children have their own opinion about the preschool and they expressed themselves clearly through these methods. Used methods were understandable and attractive for children. Children's justifications were an important component of each method, because it showed to researcher what children exactly think. The findings showed that quality in the preschool from children's perspective depends on a good relationship with other children and teachers, playing and being able to choose what to do. Paired interviews, children's drawings and questionnaire through the game can be used as an internal assessment in preschools to find out children's opinions about preschool. The advantages of the used methods are child-centred approach, direct communication with children and the accuracy of the results. However, using these methods and analysing the results is time-consuming process.

Keywords: children's contentment, paired interviews, children's drawings, questionnaire through the game

Sisukord

Sisukord.....	4
Sissejuhatus	5
1. Teoreetilised lähtekohad.....	5
1.1 Lasteasutuse kvaliteet.....	5
1.2 Rahulolu lasteasutusega.....	6
1.2.1 Laste rahulolu uurimine	6
1.3 Uurimistöö lastega	8
1.3.1 Eetilised probleemid laste uurimisel	9
1.3.2 Lapsekesksed uurimismeetodid	10
1.3.3 Intervjuu	11
1.3.4 Laste joonistused	12
1.3.5 Küsimustik läbi mängu	13
1.3.6 6-7 aastased lapsed	14
2. Metoodika.....	14
2.1 Valim	14
2.2 Protseduur	15
2.3 Andmekogumismeetodid.....	16
2.4 Andmete analüüsimise meetodid	18
3. Tulemused	19
3.1 Laste arvamused lasteai rollile	19
3.1.1 Lasteaias käimise põhjus.....	19
3.1.2 Tegevused lasteaias	20
3.1.3 Õppimine lasteaias	22
3.2 Laste arvamused õpetajate rollile	23
3.3 Lastele meeldivad/mittemeeldivad asjad (tegevused) lasteaias	25
3.3.1 Lastele meeldivad asjad/tegevused lasteaias	25
3.3.2 Lastele mittemeeldivad asjad/tegevused lasteaias	27
3.4 Laste arvamused otsustesse kaasamisel	28
4. Arutelu.....	31
Tänu sõnad	36
Autorsuse kinnitus	36
Kasutatud kirjandus	37
Lisad	43

Sissejuhatus

Laste rahulolu on üheks koolieelse lasteasutuse sisehindamise kriteeriumiks (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999). Kuna lapsed on kõige enam haaratud lasteaia tegevusse ja kogevad lasteaias toimuvat palju rohkem kui lapsevanemad, tuleks neid kaasata sisehindamisse. ÜRO Lapse õiguste konventsioon (1989) juhib tähelepanu laste õigusele osaleda otsuste tegemises ja väljendada oma seisukohti nende elu mõjutavates tegurites. Dupree, Bertram ja Pascal (2001) ütlevad, et laste kuulamine ja nende kaasamine hindamisprotsessi toob kasu nii lastele, perekonnale, lasteaia tegutsemisele ja lõpptulemusena tervele ühiskonnale. Eestis ei ole aga valiidset meetodit millega hinnata laste rahulolu koolieelse lasteasutusega. Laste kaasamiseks on kasutatud erinevaid meetodeid. Tuntumateks on Soome koolitusfirma Edufin Oy poolt välja töötatud hindamissüsteem, mida nimetatakse TAK-süsteemiks ning Clarki ja Mossi poolt välja töötatud *Mosaic Approach*. Üheks kaasaegsemaks on Einarsdottiri poolt pakutud meetodid (paarisintervjuu, laste joonistused, pildistamise meetod ja küsimustik läbi mängu), millest ühega, pildistamise meetodiga, tegeles töö autor juba bakalaureusetöös (Kraus, 2011).

Käesoleva töö empiirilise poole aluseks on Einarsdottiri poolt soovitatud meetodid: paarisintervjuu, laste joonistused ja küsimustik läbi mängu. Magistritöö eesmärkideks on kirjeldada 6-7 aastaste laste hinnanguid lasteaia kohta, kasutades eelpool nimetatud meetodeid ning hinnata kasutatud meetodite efektiivsust laste hinnangute välja selgitamiseks Eesti kontekstis.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1 Lasteasutuse kvaliteet

Urimused on näidanud, et lasteasutuse kvaliteeditase mõjutab laste hilisemat käitumist ja sooritusi (Geens, 1994; Hayes, Palmer, & Zaslow, 1990). Sellest tulenevalt on pööratud tähelepanu lasteasutuste kvaliteedi tõstmisele. Lasteasutuse kvaliteet on suhteline mõiste, mis on subjektiivse iseloomuga ja põhineb väärtustel, uskumustel ja huvidel (Katz, 1994). Katzi (1994) kohaselt saab lasteaia kvaliteeti hinnata viiest perspektiivist: lasteaia omadustest/vahenditest, laste-, lastevanemate-, personali- ja ühiskonna seiskohast. Eesti Vabariigis on loodud fikseeritud süsteem, mis jaotab koolieelsete lasteaedade kvaliteedi hindamise kaheks: sisemiseks ja välimiseks (Õppeasutuse sisehindamine, 2006). Üheks sisehindamise etapiks ja kvaliteedi näitaja osaks on rahulolu uuring (Õun, 2005).

1.2 *Rahulolu lasteasutusega*

Rahulolu uuring on protsess, mille kaudu selgitatakse välja huvigruppide arvamused nende vajaduste või ootuste täidetuse kohta (Salumaa, Talvik, & Saarniit, 2007). Oliveri (2010) kohaselt saab vaadelda rahulolu neljast perspektiivist: tarbija, asutuse, tööstuse ja ühiskonna perspektiivist. Rahulolu küsitluste läbiviimisel kogutakse andmeid nendelt huvigruppi kuuluvatelt liikmetelt, kes on kogenud teatud protsessi või nähtust nii, et nad saavad selle kohta oma arvamust avaldada (Salumaa et al., 2007). Lasteaiasisesed huvigrupid on personal, vanemad ja lapsed (Armistead, 2008). Antud uurimustöös keskendutakse rahulolu uurimusele tarbija perspektiivist ja lasteasutuse kvaliteedi hindamisele laste seisukohast ehk laste rahulolule koolieelse lasteasutusega.

1.2.1 *Laste rahulolu uurimine*

Koolieelses lasteasutuses lähtutakse eelkõige lapsest. Lasteasutuse eesmärgiks on arendada last, toetada tema individuaalsust ja luua vajalik kasvukeskkond (Õun, 2005). Määruse „Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord sisehindamise küsimustes“ ning ÜRO Lapse õiguste konventsiooni (1989) kohaselt on lastel õigus avaldada oma seisukohti ja osaleda neid puudutavate otsuste langetamisel. Lastel on oma arvamus ning nende kogemused on liiga olulised, et neid ignoreerida (Armistead, 2008; Dupree, Betram, & Pascal, 2001; Einarsdottir, 2005b; Katz, 1993; Mayall, 2000). Mitmed uurijad (Clark & Moss, 2001; Gilligan, 2000; Mayall, 2000) on rõhutanud, et kuna lapsed on lasteasutuse tegevusega kõige enam seotud, peaks pöörduma nende poole, saamaks tagasisidet lasteasutuse kohta. Laste kuulamine ja nende kaasamine lasteaia sisehindamisse toob kasu lapsele, perekonnale, lasteaiale ja tervele ühiskonnale (Dupree et al., 2001): selle abil suureneb laste enesehinnang ning neil on rohkem teadmisi ja kontrolli oma elu üle (Gilligan, 2000); õpetajad õpivad paremini tundma laste huve ja oskavad neid motiveerida, mis omakorda soodustab laste arengut ja õppimist (Kragh-Müller & Isbell, 2010); teadmised laste seisukohtadest aitavad luua lastele atraktiivsemat õpikeskkonda ning on abiks tõhusama õppekava planeerimisele (Kragh-Müller & Isbell, 2010) ning tõstavad lasteasutuse kvaliteeti (Gilligan, 2000).

Laste arvamuste teada saamiseks on kasutatud mitmeid meetodeid. Laste ootusi ja vajadusi lasteaia kohta on võimalik välja selgitada küsimustike abil. Teise variandina võib rahulolu küsitlusi lastega läbi viia ka vestluse vormis (Salumaa et al., 2007). Laste hinnangute teada saamiseks on kasutatud ka joonistusi, pildistamist, rollimänge ja vaatlusi (Einarsdottir, 2007). Üheks tuntumaks laste rahulolu küsitluseks on TAK-süsteem, kus on kasutusel viieastmeline hindamine ja numbrite juurde on lisatud emotsioone väljendavad näod.

Einarsdottir (2007) on leidnud, et meetodid peavad sobima olukorra ja lastega. Pole olemas ühte meetodit, mis sobiks kõikide laste ja olukordadega. Seetõttu on oluline osata käsitleda erinevaid meetodeid, omandamaks vaateid laste seisukohatadest.

Varasemad uurimused, kus on uuritud laste arvamusi lasteaiaga kohta, on keskendunud mitmete laste rahuloluga seotud näitajate leidmisele: meeldivatele/mittemeeldivatele tegevustele lasteaias, õppimisele, personali rollile, sotsiaalsetele suhetele ja võimalusele otsustada. Dupree, Betram ja Pascal (2001) kasutasid grüpiintervjuusid saamaks tagasisidet lastelt koolieelse lasteasutuse programmile Inglismaal. Nad uurisid laste arvamusi viie kvaliteedi mõõtmise kohta: lasteasutuse eesmärk, õppimine, õppimise ja õpetamise viisid, personal ja suhted. Tulemused näitasid, et kõige enam meeldis lastele vaba mäng, loomingulised tegevused, õues käimine ja keelelised harjutused. Ebameeldivateks tegevusteks osutusid loomingulised tegevused, mis olid samas ka laste lemmiktegevusteks. Nad avastasid, et laste arvamused muutuvad igapäevaselt ja on tihti seotud hiljutiste tegevustega. Uurimistöö näitas, et lapsed oskavad oma arvamusi väljendada ning anda uurijale tegeliku ülevaate laste seisukohtadest. Nad leidsid, et intervjuerimine on sobilik meetod laste arvamuste teada saamiseks, kuid põhjalikemate tulemuste saavutamiseks võiks seda kasutada teiste meetoditega. Einarsdottir (2005b) uuris 5-6 aastaste laste arvamusi koolieelse lasteasutuse kohta Islandil, keskendudes laste jaoks meeldivate ja mittemeeldivate asjade leidmisele, tegevustele ja õppimisele lasteaias, õpetajate rollile ning võimalusele otsustada. Uurimismeetoditena kasutas ta grüpiintervjuud, laste joonistusi, pildistamist ja küsimustikku läbi mängu. Ta leidis samuti, et lastel on oma arvamus ja nad oskavad ennast väljendada. Laste lemmiktegevusteks Islandil olid sõpradega mängimine, õues käimine ja loomingulised tegevused. Vastumeelseteks osutusid õpetaja poolt suunatud tegevused. Armistead (2008) uuris 3-4 aastaste laste arvamusi koolieelse lasteasutuse kvaliteedi kohta Inglismaal, kasutades vaatlust, pildistamist ja rollimängu. Ta leidis, et laste jaoks on lasteasutuses olulised suhted, rutiin, söök ja mängimine. Ta väitis, et väikelapsed suudavad avaldada oma arvamusi lasteaias kogemuse kui neid toetada. Laste vastuseid võib võtta kvaliteedi näitajana ning nad on sama olulised kui täiskasvanute vastused. Ceglowski ja Bacigalupa (2009) uurisid läbi joonistuste ja intervjuude, millised on laste kogemused lastehoiuga Ameerika Ühendriigis. Uurimusse oli kaasatud 94 last, vanused 1-18 eluaastat. Uurimuses osalesid ka lapsevanemad ja lasteasutuse töötajad. Sarnaselt teistele uurimustele näitasid tulemused, et laste jaoks on kõige olulisemad suhted kaaslastega, mängimine ja õues käimine. Ceglowski ja Bacigalupa (2009) avastasid, et lastel on oma vaatenurgad lasteasutuse kohta ning need erinevad lastevanemate, personali ja teadlaste omadest. Kragh-Müller ja Isbell (2010) uurisid 3-6 aastaste laste arvamusi nende

igapäevaelu kohta lasteasutuses, kasutades intervjuusid ja laste joonistusi. Nad uurisid, mis lastele kõige rohkem meeldib, mis ei meeldi ja nende arvamusi kaaslaste ning personali kohta. Uurimus viidi läbi Taanis ja Ameerika Ühendriikides. Saadud tulemused ühtisid enamjaolt, kuid esines ka kultuurilisi erinevusi. Nad leidsid, et mõlema riigi laste heaolu kõige tähtsam komponent on head suhted kaaslaste ja õpetajaga. Laste lemmiktegevuseks lasteaias oli mängimine. Sarnaselt Einarsdottiri (2005b) uurimusele selgus, et lastele meeldib kõige vähem osaleda õpetaja poolt korraldatud tegevustes.

1.3 Uurimistöö lastega

Laste arvamuste ja mõtete uurimine muutusid populaarsemaks alates 21. sajandi algusest (Clark & Moss, 2001; Dockett & Perry, 2005; Einarsdottir, 2007). Sellele aitasid kaasa Lapse õiguste konventsioon ja uus lapsepõlve ühiskonnaõpetus, mis tunnistavad, et lapsepõlv ja laste endi sotsiaalsed suhted on väärt uurimist. Pikka aega kaheldi laste võimekuses osaleda uurimustes ja avaldada oma arvamust ning seetõttu peeti kõige otstarbekamaks viisiks laste mõtete teada saamiseks koguda informatsiooni lastevanematelt ja spetsialistidelt (Einarsdottir, 2007; Scott, 2000). Tänu kvalitatiivsetele ja mitmekesistele andmekogumismeetoditele hakkasid uurijad pöörama rohkem tähelepanu laste arvamuste välja selgitamisele (Einarsdottir, 2007). Üha enam uurimistulemusi näitab, et lapsed on pädevad sotsiaalvaldkonnas tegutsejad, kes aktiivselt aitavad kaasa ja mõjutavad oma elu (Smith & Barker, 2000).

Kõige sagedastemateks probleemideks laste uurimisel on: arvestada laste võimekusega (Lansdown, 2005); mõista maailma lapse vaatenurgast; vältida uurija enda vaadete väljanäitamist (Punch, 2002); leida sobilikud meetodid (Tinson, 2009), mis võimaldaksid ja suurendaksid laste võimet väljendada oma seisukohti andmete kogumisel ja valmisolekul suhelda (Punch, 2002). Laste uurimine nõuab paindlikkust ja loovust nii laste uurijatelt kui ka andmete kogumisel, kuna lastel on lühike tähelepanuvõime, nad annavad tavaliselt uurijale ebaolulist informatsiooni (Tinson, 2009) ja laste vastused küsimustele ei pruugi alati olla tõesed (Gersch, 1996). Eeldusteks võib olla valetamine või fantaasia. Lapsed nagu täiskasvanud võivad uurijale valetada mitmel põhjusel: vältida valusal teemal rääkimist; hirmu, häbi ja sooviga luua soodsaid muljeid, mis on tingitud madalast enesehinnangust, enesekindlusest (Gersch, 1996) või arvamusest, mida uurija tahaks neilt kuulda (Tinson, 2009).

Laste uurimisel on kalduvus tajuda lapsi kahest äärmusest: täiskasvanutena või täiskasvanutest täiesti erinevatena. Sellest, kuidas uurija tajub lapse staatust, sõltub meetodite

valik (Punch, 2002). Igas uurimistöös nii täiskasvanute kui lastega on olulised uurimisvahendite ja küsimuste juures keele selgus. Noorematel lastel võib olla piiratud sõnavara ja nad võivad kasutada keelt, mida täiskasvanud ei mõista. Seetõttu tuleks kohandada meetodeid vastavalt vanuserühmale. Uurimistööl lastega peaks meetodite valimisel on keskenduda meetoditele, mis oleksid lastele lõbusad ning tugineksid tuttavatele tegevustele ja laste huvidele (Punch, 2002). Alderson (2005) on soovitanud laste kogemuste teadasaamiseks jälgida laste mängu ja osaleda nendes, kuna see aitab luua usaldusel põhinevat, võrdset, konfidentsiaalset ja avatud suhtlusviisi ning koostööd lapse ja uurija vahel.

Uurimistöid lastega on läbi viinud mitmed uurijad. Lisaks laste arvamustele lasteaia kohta on uuritud veel laste ootusi kooliminekuks (Corsaro & Molinari, 2000; Einarsdottir, 2002, 2003, 2007), laste arvamusi erinevustele kooli ja lasteaia vahel (Griebel & Niesel, 2002), laste kogemusi koolimineku kohta (Dockett & Perry 2002, 2005a, 2005b; Einarsdottir 2010; Peters 2003) ning laste kogemusi lasteaia kohta tagasisivaadetenä (Ceglowski & Bacigalupa, 2007; Torstenson-Ed, 2007).

1.3.1 Eetilised probleemid laste uurimisel

Uurides laste elu ja vaateid, võivad uurijad silmitsi seista mitmete kriitiliste küsimuste ja probleemidega. Eetilised küsimused, sealhulgas nõusolek, juurdepääs, suhted, konfidentsiaalsus ja kaitse on olulised igas uurimistöös (Einarsdottir, 2007). Kui lapsed on kaasatud, võivad suhted muutuda keerulisteks. Palmer (2006) arvab, et võimusuhted tekitavad muret eriti laste uurimisel, kuna teadlane saab kuritarvitada oma positsiooni, kasutades võimu ja privileege. Lapsed on tundlikumad ebavõrdsete võimusuhte suhtes täiskasvanud uurijaga võrreldes teiste uurimisgruppidega. Mõned lapsed ei olemharjunud täiskasvanuga, kes huvitub nende vaadetest ja küsib nende arvamusi (Einarsdottir, 2007). Nad võivad tajuda täiskasvanut kui autoriteetset isikut ja proovida tema meele järgi olla, sest kardavad uurija reaktsiooni kui nad seda ei tee (Punch, 2002). Ebavõrde võimusuhe võib esile kerkida erineva vanuse, staatuse, pädevuse ja kogemuse puhul (Einarsdottir, 2007). Kyronlampi-Kylmanen ja Maatta (2011) on öelnud, et lastega uurimusi tehes peab uurija mõistma ja kaitsma laste privaatsust ning laste areng ei tohi olla ohustatud.

Uurijaid võib liigitada laste vaatenurgast kahte gruppi: lastele tuttavad ja võõrad inimesed. Kui varem viisid uuringuid läbi lastele võõrad inimesed, siis tänapäeval kasutatakse pigem inimesi, keda lapsed tunnevad. Seda seepärast, et inimesed seespooll kogukonda saavad uurida neid kohti, mis võivad jääda võõra jaoks märkamatuks (Gans, 1997). Mercer (2006) väidab, et siseringi teadlastel on sageli otsene, intuiitiivne tunne, mis teeb võimalikuks

empaatilise mõistmise. See kehtib eriti siis kui siseringi teadlane omab ühiseid teemasid ja kogemusi uuritavaga. Sarnase tausta omamine võib olla eeliseks andmete kogumisel, kuna võib moodustuda eriline side uurija ja uuritava vahel (Palmer, 2006). Uuringud näitavad (Griffith, 1998; Mercer, 2006), et väljaspoolt tulnud teadlasi peetakse olevat neutraalsetena, nad ei oma palju isiklike teadmisi uuritava rühma kohta. Samuti on neil võime olla objektiivsem ja jälgida gruppi ilma tähendusi moonutamata (Mullings, 1999). Griffith (1989) väidab, et uurijad ei saa olla täielikult siseringi või väljaspool olevad isikud. Teisisõnu, siseringi teadlased võivad omada väljaspool olevate teadlaste omadusi ja strateegiaid ning vastupidi. Uurimistöö kvaliteet sõltub eelkõige uurija võimetest ja arusaamast, kuidas uuringuid läbi viia ja andmeid tõlgendada.

1.3.2 Lapsekesksed uurimismeetodid

Lapsekesksed uurimismeetodid põhinevad laste jaoks meeldivatel suhtlusmeetoditel. Paljud lapsed leiavad, et traditsioonilised meetodid nagu näiteks küsimustik on nende jaoks hirmutav, sest nõuab kõrget kirjaoskust; sobimatu, kuna neis sageli puudub kontekst või igav, kuna ei ole lõbus (Smith & Barker, 2000). Lapsekesksed uurimismeetodid võimaldavad lastel selgelt väljendada oma seisukohti ja arvamusi ning tagavad võrdsema suhte teadusuuringutes (Harrison, MacGibbon, & Morton, 2001).

Väikelaste jaoks on välja töötatud mitmeid loomingulisi uurimismeetodeid, mis sobivad laste pädevuste, teadmiste ja huvidega. Clark ja Moss (2001) lõid *Mosaic Approachi*, mis osutus efektiivseks väikelaste huvide ja oluliste teemade määramisel. Darbyshire, MacDougall ja Schiller (2005) uurisid 3-13 aastaste laste perspektiive mängimise, ruumide ja kohtadega seoses, kasutades verbaalseid (intervjuud ja fookusgrupid), graafilisi (kaardistamine, joonistamine ja diagrammid) ning väljendusrikkaid vastuseid (*photovoice*). Einarsdottir (2005a) kasutas ühekordseid ja digitaalseid kaameraid laste väljendusvahendina. Dockett ja Perry (2005a) uurisid laste ootusi ja kogemusi kooli kohta, kasutades selleks joonistusi. Laste uurimisel on kasutatud veel vaatlusi, grupi intervjuusid ja küsimustikku läbi mängu (Einarsdottir, 2007).

Kvalitatiivseid meetodeid (joonistamine, pildistamine, päevikud jne) peetakse lastega uurimusi läbiviies tõhusamaks, kuna need võimaldavad lastel suhelda nende endi tingimustel. Lapsekesksetel meetoditel saadud andmete tõlgendamine nõuab uuringus osalejate selgitusi joonistatud piltide, tehtud fotode või muu kohta. Teadlaste enda tõlgendused on ebatäpsed tunded ja eelarvamused, mis võivad vaigistada või moonutada lapse mõtteid (Barker & Weller, 2003).

1.3.3 Intervjuu

Intervjueerimine on üks levinumaid uurimismeetodeid. Intervjuu erineb tavalise vestluse poolest sellega, et ta omab eesmärgi, sisu, vestluse suunatust, intervjuueerija planeeritud ja organiseeritud käitumist ning tähelepanu vastastikkusel suhtlemisel (Kadushin, 1997). Mitmed uurijad soovivad intervjuueerida lapsi gruppides (Dockett & Perry, 2005b; Einarsdottir, 2002; Greig & Taylor, 1999; Mayall, 2000). Intervjuud lastega gruppis on ehitatud üles tingimustele, mis on lastele tuttavad. Koos olles tunnevad lapsed ennast vabamalt; nad on valmis arutama asju, mis on neile olulised; tuletavad üksteisele detaile meelde; toetavad teiste mõtteid või räägivad neile vastu (Graue & Walsh, 1998; Einarsdottir, 2003; Mayall, 2000; Parkinson, 2001; Tinson, 2009). Vestlused sõprade vahel on sageli dünaamilised, teemad on muutunud lastele huvipakkuvaks ja küsimused on ümbersõnastatud viisil, mis on osalejatele arusaadavad (Dockett & Perry, 2005a).

Väljakutsed grupivestluste läbiviimiseks on leida paik, mis on sobiv ja lastele tuttav ning kus vestlust ei segataks; teema, mille kohta uurija tahab vastuseid saada võib arutelu käigus teiseks muutuda; grupeerida lapsi nii, et see edendaks suhtlemist mitte ei paneks domineerima mõnda grupiliiget (Dockett & Perry, 2005b). Parkinson (2001) soovib laste intervjuerimisel jälgida kuut strateegiat: enne intervjuerimist loo usaldus; intervjueri lapsi väikeses grupis; intervjueri lapsi neile tuttavas ja mugavas õhkkonnas, neile sobival ajal; intervjueri lapsi, kasutades pigem aktiivseid kui passiivseid tegevusi; kasuta laste abi ja lase neil õpetada; kasuta suhtlemist kui intervjuud, ajal kui lapsed mängivad.

Enne intervjuude tegemist peab uurija läbi mõtlema hoolikalt oma küsimused, et need ei oleks lapse jaoks liiga keerulised, problemaatilised ja stressirohked. Küsimused peavad olema koostatud nii, et lapsed nendest aru saaksid (Kyronlampi-Kylmanen & Maatta, 2011). Männamaa (2008) ütleb, et lapsele esitatavad küsimused võiksid olla võimalikult kirjeldatavad ning konkreetsed. Kasutama peaks laste sõnavara, vajadusel täpsustada laste vastuseid ning selgitada mõisteid. Kuna lapsed on täiskasvanu poolt kergesti mõjutatavad tuleks vältida: suunavate küsimuste esitamist ja vastuste väljasikutamist; *kas*-küsimusi, kuna sellisele küsimusele saab vastata *ei-jah* piires ning seega ei pruugi vastus kokku minna lapse enda mõtete ja nägemustega; *miks*-küsimuste küsimist alla 7-aastaste laste, sest need eeldavad põhjuslike seoste mõistmist ja varasemate kogemuste seostamise oskust; pikki ja valikvastustega küsimusi, kuna nad võivad jääda lapsele arusaamatuks.

Intervjuu ajal pakuvad lapsele toetust mitteverbaalsed väljendusviisid. Oluline on, et uurija väljendaks ennast nii verbaalselt kui mitteverbaalselt ja näitaks välja huvi lapse jutu vastu (Kyronlampi-Kylmanen & Maatta, 2011). Intervjuu situatsioon peaks võimaldama

lapsel ja uurijal nautida koosolemist ning lapsel rääkida keerulistest küsimustest (Einarsdottir, 2007). Ladusa ja demokraatliku dialoogi aluseks on võrdsus ja austus – nii laps kui täiskasvanu peaksid väljendama oma mõtteid järgemööda. Intervjuu peaks sarnanema igapäeva vestlusele nii palju kui võimalik. Täiskasvanu aktiivne ja intensiivne kuulamine suurendab lapse tahet dialoogis osaleda (Karlsson, 2004). Intervjuu ei tohiks olla rõhuva kogemusega. Samuti on oluline rääkida lapsele, mida te tegema hakkate, mis on eesmärk ning tänada last peale intervjuud. Hea tava on küsida ka lapse käest, kas ta tahab uurijalt midagi küsida (Kyronlampi-Kylmanen & Maatta, 2011).

1.3.4 Laste joonistused

Joonistamist peetakse laste ja lapsepõlve universaalseks keeleks, mis peegeldab tundeid ja teavet lapse psühholoogilise taseme ja suhtlemise stiili kohta (Malchiodi, 1998). Laste joonistusi on kasutatud juurdepääsuna laste arvamustele ja kogemustele, kuna sellel on mitmeid eeliseid (Young & Barrett, 2001): joonistamine on laste jaoks tuttav ja lõbus tegevus ning seetõttu eelistatavim valik laste seas (Driessnack, 2006); joonistades on laste käes kontroll – nad saavad valida, mida joonistada ja joonistusega öelda (Einarsdottir, Dockett, & Perry, 2009); joonistamine on toeks verbaalsele informatsioonile, lubades lastel suhelda ja väljendada ennast vabalt, eriti lastel kellel on madal kirjaoskus (Einarsdottir, 2007; Young & Barrett, 2001); lapsed ei pea kiirelt küsimustele vastama, nad saavad joonistades rääkida, luua ja edastada tähendusi (Dockett & Perry, 2005b; Einarsdottir et al., 2009); uurija saab joonistamise ajal kuulata lapsi ja pöörata tähelepanu nende jutule ja tõlgendustele (Dockett & Perry, 2005b; Punch, 2002); joonistamise ajal on uurija ja lapse vahel väga väike silmkontakti vajadus (Dockett & Perry, 2005b). Mõnikord on lapsel palju mugavam suhelda kui ta tunneb, et ei pea hoidma pidevat silmkontakti võõra täiskasvanuga. Keskendudes millelegi konkreetsele keset vestlus, muudab intervjuu lapse jaoks mugavamaks (Parkinson, 2001). Joonistamise kui andmete kogumise meetodil on leitud ka mõningaid puudusi nagu näiteks teiste laste tööde kopeerimine ja tegevuse meeldimatus (Einarsdottir, 2007).

Paljud olemasolevad uuringud on analüüsinud laste joonistuste perspektiivi, graafilisi ja psühholoogilisi aspekte (Pillar, 1998). Mitmed hiljutised uuringud on liikunud laste joonistuste psühholoogiliste arengu näitajate kirjeldamisest laste joonistuste tähendustele ja mõistmisele (Ring, 2009). Dockett ja Perry (2005a) kasutasid laste joonistusi uurimaks, mida lapsed arvavad kooliminekuks, millised on nende kogemused ja ootused. Driessnack (2006) kasutas oma uurimuses laste hirmude välja selgitamiseks joonista ja räägi tehnikat. Ta leidis,

et joonista ja räägi tehnika on laste uurimise puhul efektiivsem kui lihtsalt rääkimise tehnika, kuna joonistades suudavad lapsed paremini oma mõtteid väljendada.

1.3.5 Küsimustik läbi mängu

Küsimustikke peetakse laste jaoks liiga keerulisteks ning seetõttu ka ebasõbralikuks uurimisviisiks. Uuenduslikud tehnoloogiad nagu Likerti skaala ja avatud küsimuste kasutamine annavad siiski lastele mõningase vabaduse vastuste puhul (Dockerell, Lewis, & Lindsay, 2000). Üheks tuntumaks küsimustikuks laste rahulolu hindamisel on Soome koolitusfirma Edufin Oy poolt välja töötatud TAK-süsteem. TAK-süsteem on terviklik ning seda saab kohandada ühe asutuse tarbeks või kogu piirkonna jaoks. TAK-süsteemis on kasutusel viieastmeline hindamine. Laste rahulolu ankeedis on numbrite juurde lisatud emotsioone väljendavad näod. Küsimustiku täidab laps koos täiskasvanuga, kes abistab last küsimuste ettelugemisel. Meetodit aga ei peeta piisavalt efektiivseks, kuna hindamise astmete paljusus võib laste jaoks liiga keeruliseks osutuda (Ekola & Pokki, 2001). Einarsdottir (2005b) kasutas laste uurimisel küsimustikku läbi mängu. Mitmed uurijad on leidnud, et mäng on laste jaoks eelistuim tegevus lasteaias, kuna siis on laste käes initsiatiiv (Armistead, 2008; Ceglowski & Bacigalupa, 2009; Dupree et al., 2001; Einarsdottir, 2005b; Kragh-Müller & Isbell, 2010; Kraus, 2011; Sheridan & Samuelsson, 2001; Wilts & Klein, 2001). Kasutades küsimustikku läbi mängu andmete kogumisel, saavad lapsed aktiivselt tegutseda ja teha seda, mis neile meeldib (Einarsdottir, 2007).

Mängud on kaasahaaravad nii lastele kui täiskasvanutele, sest nad on lõbu ja mängu vorm. Lisaks sellele toob (Prensky, 2001) välja kuus struktuurilist elementi, mida peaksid mängud sisaldama ja mis muudab nad atraktiivseks: reeglid, eesmärgid, tulemused, väljakutse, suhtlus ja lugu. Reeglid on olulised, kuna kehtestavad piiranguid. Reeglid muudavad mängu õiglaseks ja samas ka põnevaks. Kui mängus ei ole reegleid, siis on see vaba mäng (Prensky, 2001). Piaget (1929) kohaselt suudavad reeglitega mängu mängida lapsed peale viiendat elusaastat, sest siis on nad saavutanud konkreetse operatsioonalse mõtlemise taseme. Selles vanuses lastele meeldivad väga reeglid, kuna need toetavad neid ja aitavad mõista üha avarduvat maailma. Laps järgib mängudes ja tegevustes reegleid ning eriti nende täitmist teiste poolt (Männamaa & Marats, 2009).

Mängus eesmärkide saavutamine on suureks motiveerimise allikaks. Eesmärgid motiveerivad saavutama ja võitma. Kuueaastaselt hakkavad lapsed nautima võistlusemänge ja võitmist (Männamaa & Marats, 2009). Kuigi võitmine ja kaotamine on tugeva emotsionaalse tähendusega, on see mängu atraktiivsuse seisukohalt oluliseks komponendiks. Prensky (2001)

ütleb, et mängud ei tohi olla liiga kerged ega liiga rasked, kuna see tekitab igavust ja pingeid ning seetõttu kaotavad mängijad huvi mängu vastu. Kolme viimast elementi peab Prensky (2001) mängu täiendavateks elementideks.

1.3.6 6-7 aastased lapsed

Mitmed uurijad on kaasanud oma uurimustesse just 6-7 aastaseid lapsi (Einarsdottir, 2005b; Einarsdottir et al., 2009; Kyronlampi-Kylmanen & Maatta, 2011). Piaget (1929) kohaselt toimub 7. eluaastal suur kognitiivne pöördepunkt. Selles vanuses lapsed teevad olulise ülemineku operatsioonieelsest staadiumist konkreetsete operatsioonide staadiumisse. Neil areneb loogika ja süstemaatiline mõtlemine. 6-7 aasta vanused lapsed on jutukad ja küsivad palju. Last hakkavad huvitama sotsiaalsed probleemid, ta räägib meeleldi iseendast ning arutleb kõlbelistel teemadel. Sellest tulenevalt laieneb sõnavara ja suureneb liitlausete osakaal suhtluses. Lapse kõne muutub selles vanuses informatiivsemaks ja aktiivsemaks. Kuueaastaselt suudab laps juba plaaneerida, eesmärgi seada ja tegevusi lõpule viia. Kuuenda eluaasta lõpuks suudab laps keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks (Männamaa & Marats, 2009). Tinson (2009) väidab, et lapsed alates kuuendast eluaastast suudavad eristada oma seisukohti teiste omadest, kuid neil võib olla raske samaaegselt luua oma mõtteid.

Antud magistritöö eesmärkideks on kirjeldada 6-7 aastaste laste hinnanguid lasteaiakohta, kasutades paarisintervjuud, laste joonistusi ja küsimustikku läbi mängu ning hinnata kasutatud meetodite efektiivsust laste hinnangute välja selgitamiseks Eesti kontekstis.

Eesmärkide täitmiseks püstitati 6 uurimisküsimust:

1. Millised on laste arvamused lasteaiakohtade rollile?
2. Millised on laste arvamused õpetajate rollile?
3. Millised asjad/tegevused lastele lasteaias kõige rohkem meeldivad?
4. Millised asjad/tegevused lastele lasteaias ei meeldi?
5. Millised on laste arvamused otsustesse kaasamisel?
6. Kui efektiivsed on paarisintervjuu, laste joonistused ja küsimustik läbi mängu laste hinnangute välja selgitamiseks Eesti kontekstis?

2. Metoodika

2.1 Valim

Juhuvalimi abil valiti ühest Tartumaa koolieelsest lasteasutusest 10 eelkooliealist last vanuses 6-7 eluaastat. Uuringus osales nimekirjas olnud lastest 5 esimest poissi ja 5 tüdrukut. Uurimus viidi läbi 2013 aasta sügisel. Eelnevalt oli läbi viidud kaks pilootuurimust samas

lasteaias 2012 aasta aprillis ja 2013 aasta novembris. Lastevanematelt küsiti kirjalikult luba lapse kaasamiseks uurimustöösse. Uurimuses osalenud laste nimesid ei avaldatud antud uurimuses ega lasteaiasise hindamisel.

2.2 *Protseduur*

Töö kirjandusega toimus 2011 aasta septembrist kuni 2013 aasta septembrini. Uurimuses olevad meetodid ja küsimused on saadud Einarsdottiri (2005b) uurimustööst. Uurimisküsimuste tõlkimine inglise keelest eesti keelde ja tagasi inglise keelde toimus 2011 aasta septembris. Uurimusküsimuste reliaabluse suurendamiseks palus uurija tõlkida oma tuttavatel uurimisküsimused eesti keelde ja tagasi inglise keelde. Muutusi tõlkimisel ei tekkinud.

Reliaabluse ja valiidsuse suurendamine on kvalitatiivse uurimuse kvaliteedi tagamiseks hädavajalikud komponendid (Golafshani, 2003). Andmekogumise valiidsuse suurendamiseks viis uurija läbi kaks pilootuurimust, 2012 aasta aprillis ja 2013 aasta novembris. Pilootuurimuse eesmärgiks oli katsetada antud meetodeid, testida küsimuste sobivust lastele, saada teada meetodite ajakulukusest ning harjutada uurimistöö läbiviimist lastega. Pilootuurimuses saadud tulemuste ja analüüsi põhjal tehti muudatusi paarisintervjuus ja küsimustikus läbi mängu, et muuta need efektiivsemateks. Paarisintervjuus muudeti küsimuste sõnastusi lastele eakohasemaks (nt. *Mille üle sa saad lasteaias otsustada?* → *Mida sa saad lasteaias otsustada?*), kuna esialgne versioon osutus pooltele lastele arusaamatuks. Muudatusi tehti ka paaride moodustamisel. Kui mitmeid uurijad soovitasid intervjuuerida parimaid sõpru, siis pilootuurimus näitas, et see ei pruugi kõige parem variant olla. Üks sõpradest jäi passiivsemaks ja kordas teise lapse öeldud vastuseid. Grupi- ja paarisintervjuude eelisteks peetakse seda, et lapsed tunnevad teineteist ja täiendavad üksteise vastuseid. Tinson (2009) väidab, et lapsed, kes on igapäevaselt üksteisega koos, kuid ei ole parimad sõbrad, võtavad uurija poolt antud ülesandeid tõsisemalt. Nad ei looda üksteise peale nii palju kui parimad sõbrad ja avaldavad rohkem oma arvamust. Kuna rühmas tunnevad lapsed üksteist, siis otsustas uurija paare moodustades panna kokku poisi ja tüdrukut. Lootes nii kuulda mõlema lapse käest nende enda mõtteid ja saada aktiivsemat osalust.

Küsimustikus läbi mängu tegi uurija muutusi enne pilootuurimuse läbiviimist, kuna originaalvariandis puudusid olulised mängu struktuuri elemendid ning sellel puudus laste jaoks oluline komponent, atraktiivsus (Prensky, 2001).

Kogu uurimuse ajal pidas uurija päevikut, kuhu ta kandis sisse oma tegevuse ning töö käigus tekkinud mõtted ja küsimused. Uurimisprotsessi põhjalik dokumenteerimine

uurijapäevikus suurendab uurimuse valiidsust (Creswell & Miller, 2000; Graneheim & Lundman, 2004).

2.3 *Andmekogumismeetodid*

Andmekogumismeetoditena kasutati uurimuses paarisintervjuud, laste joonistusi ja küsimustikku läbi mängu. Golafshani (2003) ja Guion (2002) väidavad, et erinevate meetodite kasutamine ja samade või sarnaste tulemuste saamine uurimistöös, suurendab uurimuse valiidsust ja usaldusväärsust. Kvalitatiivsetes uurimustes saab uurimuse valiidsust kontrollida triangulatsiooni abil. Põhilisteks triangulatsiooni tüüpideks on andmete triangulatsioon, uurija triangulatsioon, teooria triangulatsioon, metoodiline triangulatsioon ja keskkonna triangulatsioon. Antud uurimuses kasutatakse metoodilist triangulatsiooni, mis tähendab mitmete meetodite kasutamist.

Intervjuud toimusid paarikaupa. Paari moodustas valimist sama järjekorra numbriga poiss ja tüdruk. Intervjuu toimus rühma magamistoas, pealelõunasel ajal. Lapsed said valida, kas nad soovivad istuda tooli või vaiba peal. Intervjuu põhines poolstruktureeritud küsimustel, kuna see võimaldab esitada piisavalt spetsiifilisi küsimusi, et hoida intervjuu fookus uuritava teemal, kuid jätab vabaduse küsida täiendavaid küsimusi ning annab lastele võimaluse omapoolseteks kommentaarideks (Dunn, Morgan, O'Reilly, & Parry, 2004). Intervjuud lindistati ja hiljem transkribeeriti. Lastelt küsiti järgmisi küsimusi (Einarsdottir, 2005b):

- Miks sa lasteaias käid?
- Mida sa lasteaias teed? Miks?
- Mida sa lasteaias õpid? Miks?
- Mida teevad õpetajad lasteaias? Miks?
- Mida peaksid õpetajad lasteaias tegema? Miks?
- Mida sa saad lasteaias otsustada? Miks?
- Mida sa ei saa lasteaias otsustada? Miks?
- Kuidas sa ennast lasteaias tunned? Miks?
- Mis sulle lasteaias kõige rohkem meeldib? Miks?
- Mis sulle lasteaias ei meeldi? Miks?
- Mis on lasteaias raske? Miks?
- Mis on lasteaias lihtne? Miks?
- Mida sa igatsema jääd kui lasteaiast lahkud? Miks?

Paarisintervjuu sidumiseks paluti lastel joonistada pildid neile meeldivatest ja mittemeeldivatest asjadest lasteaias. Peale intervjuud mindi tagasi rühmaruumi ja anti lastele paber, mis oli jagatud kaheks ning pliiatsid. Lapsed istusid eraldi laudades, nii et nad üksteise joonistusi ei näeks. Neil paluti joonistada ühele poole pilt sellest, mis neile lasteaias kõige rohkem meeldib ja teisele poole pilt sellest, mis neile lasteaias ei meeldi. Lapsed said joonistada nii kaua kui nad tahtsid. Hiljem küsis uurija laste käest, mida nad joonistasid ja lindistas laste ütlused, mis hiljem transkribeeriti.

Küsimustiku läbi mängu jaoks oli eelnevalt valmistatud viie erineva värviga ruudukujulised kaardid (21 kaarti). Vastavalt mängijate arvule, pandi lauale sobiv arv kaarte. Kolme mängija puhul 21 kaarti, nelja mängija puhul 20 kaarti. Kaardi tagumisele poolele oli kirjutatud erinevad küsimused ja tegevused. Samuti oli kaardi tagumisele poole joonistatud üks kujund (ring, ruut, kolmnurk, süda). Mängu läbiviimiseks kasutati täringut, mille küljed olid erinevat värvi (sama värvi, mis kaardid). Kaardid asetati, küsimus allapoole, alusele. Mängu alustas kõige noorem mängija. Mängija veeretab täringut ja võttis laualt seda värvi kaardi, mida täring talle näitas, seejärel luges ta küsimuse ette. Kui mängija ei osanud küsimust lugeda, aitas uurija või teised kaaslased teda küsimuse ettelugemisel. Küsimuse ettelugejast vasakul pool istuv mängija pidi küsimusele vastama. Kui küsimusele oli vastatud, sai küsimusele vastanud laps selle kaardi endale. Küsimusele võisid vastata ka teised lapsed kui nad tahtsid. Mängu lõpus loendasid lapsed, mitu ühesuguse kujundiga kaarti nad said. Mängu võitis laps, kes sai kõige rohkem ühesuguse kujundiga kaarte. Lapsed mängisid mängu 3-4 lapselistes gruppides. Uurija vaatles laste mängu, abistas neid küsimuste ettelugemise ja küsis laste käest põhjendusi. Laste poolt antud vastused lindistati ja hiljem transkribeeriti. Uurimuse jaoks lisatud küsimusteks oli (Einarsdottir, 2005b):

- Mis sulle lasteaias kõige rohkem meeldib? Miks?
- Mis sulle lasteaias ei meeldi? Miks?
- Milline koht sulle lasteaias meeldib? Miks?
- Milline koht sulle lasteaias ei meeldi? Miks?
- Mis sulle õues olles kõige rohkem meeldib?
- Mida sa saad lasteaias otsustada? Miks?
- Mida sa ei saa lasteaias otsustada? Miks?
- Mida sa lasteaias õpid? Miks?
- Mida teevad õpetajad lasteaias? Miks?
- Mida peaksid õpetajad lasteaias tegema? Miks?

- Mida sa lasteaias teha saad? Miks?
- Mida sa lasteaias teha ei saa? Miks?

2.4 Andmete analüüsimise meetodid

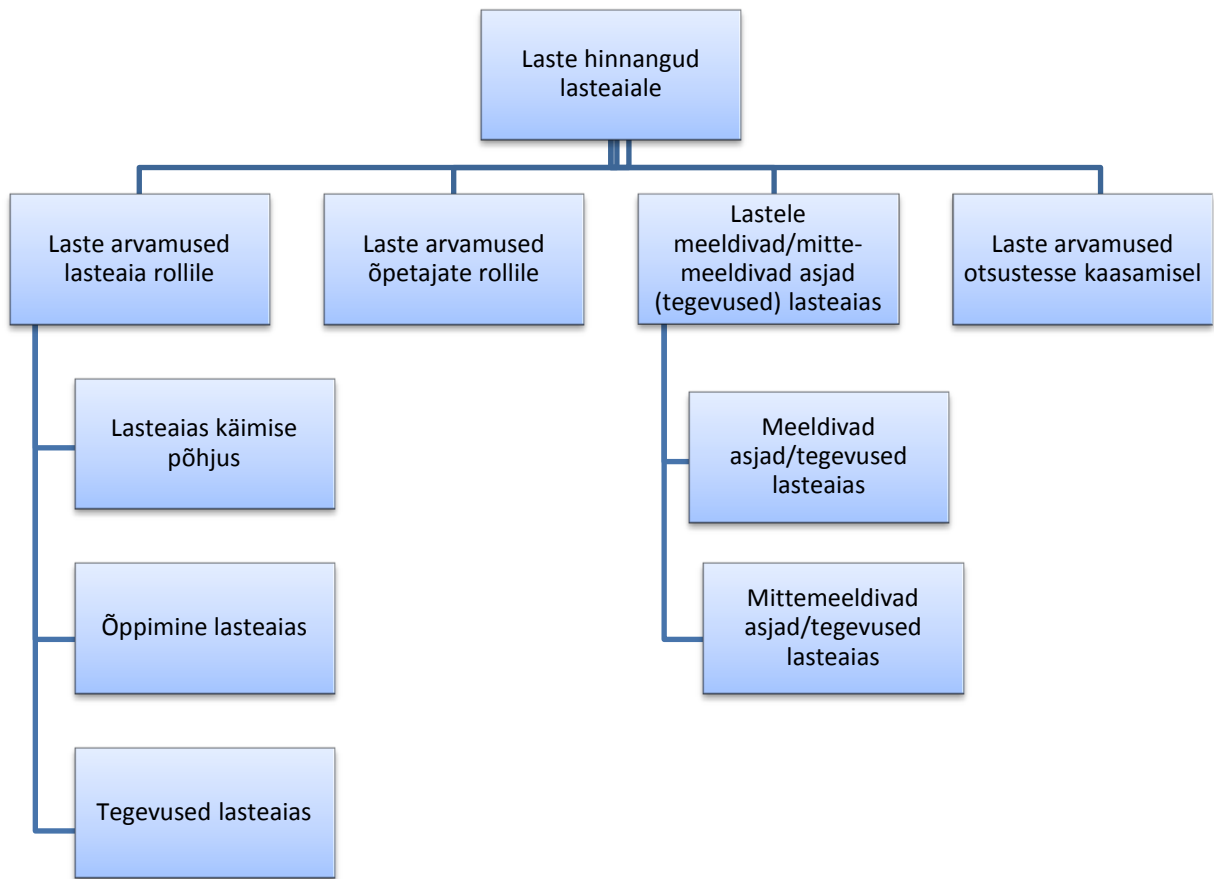
Andmete analüüsimiseks kasutati andmete sisulist struktureerimist, milles koondatakse saadud materjal kindlate teemade/valdkondade alla (Masso, 2011). Kuna uurimistöö koosnes kolmest erinevast meetodist, kus kattusid omavahel mitmed uurimisküsimused ja teemad, siis moodustati nende alusel tähtsamad valdkonnad. Kõigis kolmes meetodis kattusid uurimisküsimused: *Mis sulle lasteaias kõige rohkem meeldib?* ja *Mis sulle lasteaias ei meeldi?* Paarisintervjuus ja küsimustikus läbi mängu kattus veel viis küsimust: *Mida sa saad lasteaias otsustada?* *Mida sa ei saa lasteaias otsustada?* *Mida sa lasteaias õpid?* *Mida teevad õpetajad lasteaias?* *Mida peaksid õpetajad lasteaias tegema?* Moodustatud valdkondadeks olid: meeldivad asjad/tegevused lasteaias, mitte-meeldivad asjad/tegevused lasteaias, lasteaiaroll, õpetajate roll ja otsustamine lasteaias.

Analüüs algas intervjuude võimalikult täpse transkribeerimisega. Helifailide tekstiliseks muutmiseks kasutati abivahendina transkriptsiooni programmi *VoiceWalker*. Peale intervjuude transkribeerimist kuulati uuesti intervjuusid ning loeti samal ajal kirjalikku versiooni, et vältida vigade tekkimist. Transkribeerimisel eemaldati intervjuudes öeldud nimed ja kohad, mis võiksid anda vihjeid uurimuses osalenud isikute kohta. Transkribeerimist teostati kõigi kolme meetodi kohta.

Järgmisena moodustati tabel kuhu lisati uurimisküsimused ja kõigi kolme meetodiga kogutud laste vastused. Seejärel moodustati laste antud vastustest koodid ja leiti alakategooriad, et muuta analüüsimise protsess lihtsamaks. Alakategooriatest moodustati neli suuremat põhikategooriat, milleks olid: laste arvamused lasteaiarollile, laste arvamused õpetaja rollile, lastele meeldivad/mitte-meeldivad asjad (tegevused), laste arvamused otsustesse kaasamisel.

Viimase etapina valiti transkriptsioonist erinevate kategooriate juurde tsitaadid, mis sisaldaksid konkreetse aspekti mainimist või põhjalikumalt selgitust ning kinnitaks seega kodeerimise ja kategoriseerimise tulemusi.

Järgnevalt kajastatakse uurimistulemusi, mis on jagatud nelja suuremasse põhikategooriasse (vt joonis 1), milles kajastatakse uurimisküsimustega saadud vastuseid ja põhjendusi.

Joonis 1. Kategooriate jaotus

3. Tulemused

3.1 Laste arvamused lasteairollile

Kategooria „laste arvamused lasteairollile“ sisaldab kolme alakategooriat, milleks on lasteaias käimise põhjus, tegevused lasteaias ja õppimine lasteaias. Alakategooriate all arutletakse vastuste üle, mis on saadud uurimisküsimustega: *Miks sa lasteaias käid? Mida sa lasteaias teed? Mida sa lasteaias õpid? Mida sa lasteaias teha saad? Mida sa lasteaias teha ei saa? Mis on lasteaias lihtne? Mis on lasteaias raske?*

3.1.1 Lasteaias käimise põhjus

Paarisintervjuus uuriti laste käest, miks nad lasteaias käivad. Laste vastused jagunesid kolmeks: vanemad on tööl, me oleme väikesed ja lasteaias saab targemaks. Kõiki vastuse variante toodi välja kolmel korral. Üks lastest jättis küsimusele vastamata, öeldes et tal ei tule meelde. Järgnevalt on toodud välja lõik paarisintervjuust, kus lapsed seletavad, miks nad lasteaias käivad.

U: Täiskasvanud käivad tööl, koolilapsed käivad koolis, sina aga käid lasteaias. Miks sa lasteaias käid?

L9: Sest me oleme lapsed alles

L10: Väikesed

U: Miks peavad lapsed lasteaias käima?

L9: Sest nad on väiksed

U: Aga miks peavad väikesed lapsed lasteaias käima? Kas kodus ei saagi olla?

L9: Sest, et kui hästi pisike oled siis saab kodus olla. Aga me ei ole enam nii pisikesed

U: Miks te peate lasteaeda tulema?

L9: Et õppida

3.1.2 Tegevused lasteaias

Paarisintervjuus küsiti laste käest, mida nad lasteaias teevad. Sarnase sisuga küsimus esines ka küsimustikus läbi mängu (*Mida sa lasteaias teha saad/teha ei saa?*).

Paarisintervjuus tõid lapsed välja mitmeid tegevusi. Kõige populaarsemaks vastuseks oli mängimine, mida mainiti kuuel korral. Sellele järgnesid joonistamine, meisterdamine ja õues käimine, mida lapsed tõid välja kolmel korra. Veel öeldi tegevusi nagu laulmine, võimlemine, söömine, magamine ja töövihiku täitmine. Järgnevalt on välja toodud ühe lapse vastus küsimusele, mida ta lasteaias teeb.

U: Mida sa lasteaias teed?

L8: Einoh, mul on poistega kokkulepitud niimoodi. Kui mina lasteaeda tulen, siis me kõige pealt natukene joonistame, oleme laua taga natuke. Siis me mängime ja noh mõlemad on üsna pikk aeg ja siis kui me oleme lõpetanud siis on õueminek.

Küsimustikus läbi mängu osutus samuti kõige sagedasemaks vastuseks mängimine. Sellele järgnesid laulmine ja joonistamine, mida toodi välja kahel korral. Veel mainiti söömist, õues jooksmist, lugemist ja teesklemist (magamist). Järgnevalt on välja toodud lõik küsimustikust läbi mängu, kus lapsed räägivad, mida nad lasteaias teha saavad.

L10: Mida sa lasteaias teha saad?

L8: Eem... näiteks õues joosta

U: Miks sa seda teha saad?

L8: Sest seal on palju ruumi jooksmiseks

U: Mida sa veel lasteaias teha saad?

L9: Ma tean!

L8: Laulda laulutunnis, mängida ja süüa

U: Miks sa neid asju teha saad?

L8: Sest laulutunnis me laulame alati ja mängida ja süüa saab igapäev

U: Mari, mida sina teha saad?

L9: Minu arust et... saab lugeda raamatust kui oskad

U: Mida sa veel teha saad?

L10: Mina tean!

U: Nii...

L10: Sa saad lasteaias teha seda, et sa nagu magad. Teesklemist. Ma oskan kümme minutit teeselda

Küsimusele *Mida sa lasteaias teha ei saa?* tõid lapsed välja samuti mitmeid tegevusi: toas jooksmine, teistele haiget tegemine, teiste asjade võtmine, uneajal voodist välja tulemine ja söögi valimine. Kõige enam mainitud põhjuseks, tõid lapsed välja pahandada saamist. Veel öeldi, et muidu saab teine haiget, teiste asju ei tohi kunagi võtta ning menüüs on olemas, mida süüakse. Järgnev näide iseloomustab pahandada saamist.

L10: Mida sa lasteaias teha ei saa?

L9: Ma tean!

L10: Mina ka tean!

L8: Sa ei saa voodist välja tulla kui tahad

L10: Saab küll kui tahad pissile minna

U: Karmen, miks sa ei saa voodist välja tulla?

L8: Sellepärast, et muidu õpetajad näevad

L10: Ma tean ühte asja, mida ei saa teha

L9: Ma ka

U: Mida õpetajad teevad kui näevad?

L8: Hakkavad pahandama

L10: Minu meelest ei saa seda valida, mis sööki sa tahad

U: Miks ei saa?

L10: Sest menüüs on olemas, mida süüakse

U: Mhmh. Toomas, mida sina arvad?

L9: Ei tohi joosta toas

U: Miks?

L9: Siis saab pahandada

Paarisintervjuus küsiti veel laste käest, mis on nende jaoks lasteaias lihtne ja raske. Toodi välja mitmeid erinevaid tegevusi, mida lapsed lasteaias igapäevaselt teevad. Kõige lihtsamaks tegevuseks osutus mängimine, mida toodi välja viiel korral. Sellele järgnesid joonistamine, töövihiku täitmine ja voolimine. Veel öeldi, et lihtsateks tegevusteks on meisterdamine, laulmine, õues käimine, jooksimine, käte pesemine, värvimine ja magamine. Põhjustena, miks see tegevus lihtne on, hakkasid paljud lapsed tegevusi kirjeldama ja seletama, mida seal tegema peab. Veel ütlesid lapsed, et nad on seda tegevust varem teinud (laulmine ja joonistamine) ja teavad, kuidas see käib.

Rasketeks tegevusteks lasteaias on laste arvates õppimine, kirjutamine, meisterdamine ja võimlemine. Kõiki nelja tegevust mainiti kahel korral. Rasketeks tegevusteks peetakse ka joonistamist, voolimist, riietumist ja asjade meelespidamist. Ühe lapse arvates, ei ole lasteaias mitte midagi rasket. Põhjusteks, miks see tegevus raske on, öeldi et tegevus kestab kaua ja on väsitav (õppimine) ning kui ei oska veel seda tegevust hästi, siis on raske (tähtede kirjutamine, voolimine).

U: Mis on lasteaias raske?

L8: Lasteaias on raske...

L7: Natuke raske on õppimine

L8: Jah, aga see ongi lahe kui on natuke raske

U: Miks ta lahendam on?

L8: Sest vaata... ennem vaev, pärast palk. Vaata, me õpime ära ja siis on meil palk selle eest

U: Mis teie palk on kui te hästi õpite?

L8: Tarkus!

L7: Mina saan õppimise eest multikat ka vaadata. Siis kui ma täna kooli kodused tööd ära teen kodus, siis me saame Smurfi multikat vaadata

U: Ahah. Mis veel raske on lasteaias?

L7: Meisterdamine

U: Miks meisterdamine raske on?

L7: Selleks, et sa veel ei tea, kuidas see käib. Ei ole alati üks ja sama

3.1.3 Õppimine lasteaias

Mida sa lasteaias õpid? küsiti nii paarisintervjuus kui ka küsimustikus läbi mängu.

Lapsed tõid välja palju tegevusi. Paarisintervjuus osutus populaarseimaks vastuseks töövihiku täitmine, mida öeldi viiel korral.

U: Mida sa lasteaias õpid?

L1: Töövihikuid

U: Mida sa nende töövihikutega teed?

L1: Me peame seal tegema harjutusi

U: Mis harjutusi te teete?

L1: (...)

U: Mida te olete teinud?

L1: Tähti kirjutanud ja (..) sama.. joonest jooneni. Ja siis oleme lihtsalt värvanud ja...

Peale töövihiku täitmise õpivad lapsed tähti, numbreid ja joonistamist. Neid tegevusi mainiti neljal korral. Veel toodi välja tegevusi nagu laulmine, meisterdamine, voolimine, lugemine, võimlemine ning ka käitumine. Põhjusteks, miks nad neid asju õpivad, vastasid lapsed: siis saab selgeks, targaks, saab koolis hakkama. Laste käest küsiti, kes neile neid asju

õpetab. Kõige enam vastati õpetaja, kuid mainiti ära ka teised lapsed. Järgnevalt on välja toodud lõik paarisintervjuust, mis iseloomustab õppimist lasteaias.

U: Mida te õpite lasteaias?

L9: Joonistamist

L10: Töövihikust

L10: Voolimist

U: Miks te kõike seda õpite?

L9: Et saaks selgeks

L9: Siis saame koolis palju paremini teha

Küsimustikus läbi mängu töid lapsed välja samasid tegevusi ja põhjuseid kui paarisintervjuus: käitumine, laulmine, tantsimine, koolitöö, tähed, numbrid ja meisterdamine. Antud meetodiga ei kerkinud esile enim mainitud tegevust.

L6: Mida sa lasteaias õpid?

L4: Laulmist ja tantsimist

L6: Kaisa, meie käime tantsimas, sest meil tuleb esinemine

U: Ahah, väga tore

U: Miks sa neid asju õpid?

L4: Et paremini laulda ja tantsida osata

3.2 Laste arvamused õpetajate rollile

Kategooria „laste arvamused õpetaja rollile“ arutleb vastuste üle, mis on saadud küsimustega: *Mida teevad õpetajad lasteaias? Mida peaksid õpetajad lasteaias tegema?* Neile kahele küsimusele otsiti vastuseid nii paarisintervjuus kui küsimustikus läbi mängu.

Paarisintervjuus töid lapsed välja mitmeid tegevusi, mida õpetajad laste arvates igapäevaselt teevad. Enim mainitud vastuseks oli, et õpetajad õpetavad lapsi, seda öeldi viiel korral. Lapsed ütlesid, et õpetajad õpetavad neile tähti, numbreid, käitumist, reegleid, lugemist, kirjutamist, meisterdamist ja joonistamist. Veel öeldi, et õpetaja loeb unejuttu, valvab lapsi, saadab lapsi võimlemis- või muusikategevusse, juhendab, kasvatab, ootab lapsi lasteaeda, kirjutab päevikusse, pahandab ning mängib lastega. Välja toodi ka õpetaja abi tegevus, milleks oli söögi toomine ja lauale panemine. Peamisteks põhjusteks, miks nad neid tegevusi teevad ütlesid lapsed: *et lapsed paremini magaksid; et lapsed targaks saaksid; saaks koolis paremini hakkama; saaks lastega asju teha (joonistada, voolida).*

U: Mida teevad õpetajad lasteaias?

L8: Õpetavad meid

U: Mida nad teile õpetavad?

L7: Meisterdamist, joonistamist

L8: Lugema, numbreid

L8: Kirjutama, tähti

L7: Tähtedega sõnasid

U: Mhmh. Miks nad neid asju õpetavad?

L8: Näiteks mina olen praegu number nelja juures

L7: Et me targaks saaksime

U: Ahah. Mida õpetajad veel lasteaias teevad?

L8: Mängivad meiega

U: Mida nad teiega mängivad?

L8: Neid lauamänge ja...

L8: Loevad unejuttu

L7: Üks kord läksime taskulampidega veel minema ja siis lasime kõik tuled kustu ja õpetaja hakkas meile raamatut lugema ja kõik kellel olid taskulambid, näitasid valgust

Küsimustikus läbi mängu töid lapsed välja tegevused: laste valvamine, meisterdamine, laste juhendamine ja raha teenimine.

U: Mida teevad õpetajad lasteaias?

L10: Nad teevad seda, et nad ütlevad lastele, et kuna nad peavad magama minema. Millal nad peavad sööma minema ja mida nad peavad tegema

U: Miks nad seda teevad?

L10: Siis lapsed muidu ei tea, mida teha ja millal minna kuhu

Küsimusele *Mida peaksid õpetajad lasteaias tegema?* oli enim mainitud vastusteks paarisintervjuus töö tegemine ja õpetamine. Mõlemat varianti öeldi neljal korral. Töö tegemise all mõeldi lasteaiasõpetaja ametit, kirjutamist ja kunstitööd. Laste arvates peaksid õpetajad veel lapsi magama panema, unejuttu lugema, lapsi valvama, kasvatama, koristama, lapsi tegevustesse saatma ja koos lastega sööma. Õpetaja abi tegevustena mainiti söögi toomist ja nõude pesemist. Kui uurija küsis, miks õpetajad peaksid seda tegema, töid lapsed välja erinevaid põhjendusi ning hakkasid kirjeldama olukordi, mis juhtub kui õpetaja seda teeb või ei tee. Järgnevalt on toodud välja kaks näidet laste põhjendustest.

U: Mida peaksid õpetajad lasteaias tegema?

L6: Et nad tubliks saavad

U: Kes saavad tubliks?

L6: Ükskõik, kes siin lasteaias käivad

U: Mida veel õpetajad peaksid tegema?

L5: Õpetaja abi peseb nõud. Panevad meid magama

L6: Et me saaksime süüa. Unejuttu räägivad

U: Mida nad veel peaksid tegema?

L5: Vaatavad, et lapsed jääksid ilusti magama

U: Miks nad peaks seda tegema?

L5: Sest muidu keegi hakkab teist segama

L6: Ja ärkavad kõik ülesse

U: Mida peaksid õpetajad lasteaias tegema?

L8: Õpetama lapsi

U: Miks nad peaks seda tegema?

L8: Et lapsed targaks saaks

U: Mida nad selle tarkusega teevad?

L8: Siis nad saavad koolis heasid hindeid

Küsimustikus läbi mängu oli samuti enim mainitud vastuseks õpetamine. Selle järgnesid meisterdamine ja laste juhendamine. Järgnevalt on välja toodud näide laste juhendamisest.

L4: Mida peaksid õpetajad lasteaias tegema?

L7: Näiteks nagu siis kui kellelgi on vaja riidesse panna

U: Mida nad siis teevad?

L7: Ütlevad näiteks, et Anna pane riidesse

U: Miks nad peaksid seda tegema?

L7: Sellepärast, et siis saab kiiremini

3.3 Lastele meeldivad/mittemeeldivad asjad (tegevused) lasteaias

Kategooria „lastele meeldivad/mittemeeldivad asjad (tegevused) lasteaias“ sisaldab kahte alakategooriat, milleks on lastele meeldivad asjad/tegevused lasteaias ja lastele mittemeeldivad asjad/tegevused lasteaias. Alakategooriate all arutletakse vastuste üle, mis on saadud küsimustega: *Mis sulle lasteaias kõige rohkem meeldib? Mis sulle lasteaias ei meeldi? Milline koht sulle lasteaias meeldib? Milline koht sulle lasteaias ei meeldi? Mis sulle õues olles kõige rohkem meeldib? Mida sa igatsema jääd kui lasteaiast lahkud?*

3.3.1 Lastele meeldivad asjad/tegevused lasteaias

Laste arvamusi antud teema kohta uuriti kõigi meetodite kaudu. Küsimustik läbi mängu sisaldas veel kolme lisaküsimust. Paarisintervjuus selgus, et lastele meeldib lasteaias kõige rohkem joonistamine, seda toodi välja neljal korral. Kolmel korral mainiti mängimist. Põhjendusteks, miks need tegevused meeldivad kasutasid lapsed väljendeid: *sellepärast, et need on vahvad; siis ma saan targaks; siis õpid uusi asju; sellepärast, et siis on lahe; saab igasuguseid asju joonistada; mulle meeldib joonistamine ja mängimine.*

Joonistamisel osutus populaarseimaks tegevuseks mängimine. Seda joonistati neljal korral. Veel joonistasid lapsed õues käimist, unejutu lugemist, õppimist, sõpru ja mänguasju. Põhjendusena, miks see tegevus meeldib, kasutasid lapsed sarnaseid väljendeid paarisintervjuuga: *sellepärast, et see on nii lahe; seal on nii vahvad jutud; seepärast, et siis saad targemaks; nendega saab mängida; väljas saab joosta, kulli mängida.*

U: Mis sulle lasteaias kõige rohkem meeldib?

L1: Mulle meeldib lauamänge mängida

U: Mis lauamäng see on?

L1: (..) Memoriin

U: Miks sulle meeldib lauamänge mängida?

L1: Sest need on nii huvitavad ja vahepeal tuleb õpetaja ka meiega mängima

Küsimustikus läbi mängu oli laste lemmiktegevuseks samuti mängimine.

Lisaküsimuste kaudu sai teada, et paljude uurimuses osalenud laste lemmikkohaks lasteaias on lasteaias õu ja esituba, kus saavad lapsed mängida. Põhjendusteks öeldi, et õues saab joosta ja mängida. Esituba on suur ning seal on ruumi mängimiseks. Küsimusele *Mis sulle õues olles kõige rohkem meeldib?* vastasid lapsed, et neile meeldib kõige rohkem mängida. Lapsed mainisid erinevaid mänge. Kõige rohkem meeldib lastele õues mängida jooksumänge.

U: Mis sulle lasteaias kõige rohkem meeldib?

L2: Õues käia

U: Miks sulle meeldib õues käia?

L2: Sellepärast, et me saame seal sõpradega joosta

U: Mida sa veel õues teed?

L2: Me mängime sihukest mängu, et üks on hunt ja teised on lambad ja siis me...nad hüüavad, et hunt ei saa meid kätte ja siis hakkavad... siis ütleb hunt „Kuju“ ja siis ta püüab ühe lamba kinni.

Paarisintervjuus küsiti laste käest, mida nad jäävad igatsema kui lasteaiast lahkuvad. Antud küsimust võib liigitada lastele meeldivate asjade/tegevuste hulka. Kõige enam vastasid lapsed, et nad jäävad igatsema õpetajaid, öeldes: *sellepärast, et nad on nii lähedad; sest siis ma ei see enam lasteaeda tulla; sest õpetajad on meile nii head ja lahked ja alati kui keegi kommi toob ta jagab need ära; sellepärast, et nad ei ela minuga samas kohas ja ma ei näe neid; sest nad on nii toredad.* Veel jäävad lapsed igatsema sõpru ja mängimist. Üks laps ütles, et tema ei jää midagi igatsema ning tahab juba kooli minna, öeldes põhjuseks: *siin peab nii kaua magama aga koolis ei pea.*

Tabelis 1 on välja toodud kõik lastele meeldivad asjad/tegevused lasteaias kõigi meetodite kohta vastamissageduse alusel alanevas järjekorras.

Tabel 1. *Lastele meeldivad asjad/tegevused lasteaias*

Lastele meeldivad asjad/tegevused lasteaias		
Paarisintervjuu	Joonistamine	Küsimustik läbi mängu
Mängimine	Mängimine	Mängimine
Joonistamine	Õues käimine	Õues käimine
Õpetajad	Unejutt	Mängimistuba
Sõbrad	Mänguasi (isiklik)	Magamine
Meisterdamine	Sõbrad	
Mänguasjad (lasteaias)	Õppimine	
Õues käimine		
Võimlemine		
Õppimine		

3.3.2 *Lastele mittemeeldivad asjad/tegevused lasteaias*

Lastele mittemeeldivaid asju/tegevusi uuriti kõigi kolme meetodi kaudu. Küsimustikus läbi mängu küsiti laste käest ka üks lisaküsimus, milleks oli: *Milline koht sulle lasteaias ei meeldi?* Paarisintervjuus tõid lapsed välja erinevaid tegevusi ja olukordi, mis neile lasteaias ei meeldi. Kõige rohkem mainiti magamist, seda öeldi kolmel korral. Põhjusteks öeldi: *mul ei ole und; sest ma kodus ei pea magama aga lasteaias pean, see on mulle täiesti harjumatu; sellepärast, et teised lollitavad magamise ajal. ma ei saa magada kui nad lollitavad.* Peale magamise ei meeldi lastele veel söömine, pahanda ja haiget saamine, mida mainiti kahel korral.

U: Mis sulle lasteaias ei meeldi?

L9: Et mind lükatakse ja et kui magama lähed, siis teised hakkavad nii kõvasti lärmama

U: Miks sulle need asjad ei meeldi?

L9: Sellepärast, et kui magada tahad, siis teised lärmavad

L10: Ja siis ärkad ülesse

L9: Ja siis ongi paha kõik. Ja sellepärast mulle ei meeldi, et teised teevad haiget, siis on teisel valu

Joonistamisel osutus kõige ebameeldivamaks tegevuseks lasteaias magamine, seda joonistati kolmel korral. Kahel korral joonistati toas olemist. Teised, lastele mittemeeldivad asjad/tegevused, on välja toodud tabelis 2. Põhjused, miks lastele need asjad ei meeldi olid samad, mis paarisintervjuus. Järgnevalt on toodud näide lapse põhjendusest, miks talle ei meeldi toas olla.

U: Mis sulle lasteaias ei meeldi?

L7: See, et peab terve päeva toas istuma

U: Miks sulle ei meeldi terve päev toas istuda?

L7: Selleks, et muidu ei saa üldse värsket õhku ja siis jääd talvel haigeks

Küsimustikus läbi mängu ei kerkinud esile kõige ebameeldivamat asja/tegevust lasteaias. Üks laps ütles, et talle meeldivad kõik asjad. Ebameeldivate asjadena toodi välja haiget saamine ja lilled. Lilled ei meeldinud ühele lapsele, kuna ta oli saanud lasteaias mesilase käest nõelata. Küsimuse kaudu *Milline koht sulle lasteaias ei meeldi?* sai uurija teada, et lastele ei meeldi magamistuba, kuna neile ei meeldi magada. Veel ei meeldinud lastele toas olla, kuna siis pidavat talvel haigeks jääma.

Järgnevalt on välja toodud tabel lastele mittemeeldivatest asjadest/tegevustest lasteaias kõigi meetodite kohta vastamissageduse alusel alanevas järjekorras.

Tabel 2. *Lastele mittemeeldivad asjad/tegevused lasteaias*

Lastele mittemeeldivad asjad/tegevused lasteaias		
Paarisintervjuu	Joonistamine	Küsimustik läbi mängu
Magamine	Magamine	Magamistuba
Söömine	Toas olla	Toas olla
Pahanda saada	Söömine	Haiget saada
Haiget saada	Haiget saada	
Edasi-tagasi käimine	Laulmine	
Laulmine	Raamatud	
Mängude pooleli jätmise	Lilled	

3.4 *Laste arvamused otsustesse kaasamisel*

Kategooria „laste arvamused otsustesse kaasamisel“ arutleb vastuste üle, mis on saadud küsimustega: *Mida sa saad lasteaias otsustada? Mida sa ei saa lasteaias otsustada?* Antud küsimusi küsiti laste käest nii paarisintervjuus kui küsimustikus läbi mängu.

Paarisintervjuus selgus, et laste arvates saavad nad otsustada mängimise üle. Seda vastati seitsmel korral. Selle all mõtlesid lapsed, et nad saavad otsustada: kas nad mängivad seda mängu, mis mängu nad mängivad, kellega nad mängivad, kes nad mängus on, kus mingi ese mängus on ja kuna nad lähevad mängust ära. Järgmisena toodi välja joonistamine. Joonistamist mainiti viiel korral. Lapsed ütlesid, et nad saavad joonistamisel otsustada, kas nad joonistavad või ei joonista ning mida nad saavad valida, mida joonistada. Kaks last jätsid küsimusele vastamata, öeldes et nad ei tea, mida nad lasteaias otsustada saavad.

U: Mida sa saad lasteaias otsustada?

L6: Mängimist

U: Mida sa saad seal otsustada?

L6: Mida mängida

L5: Niimoodi, et vaata, kes sina oled mängus. Näiteks kiisu või koer, baleriin

L6: Peitust või kulli

U: Mida sa veel saad otsustada?

L5: Et mis asi on kus seal mängus

U: Ahah

L6: No näiteks peituses, et kuhu sa paned ta lugema

L5: Meie mängime niimoodi peitust kodus, et kes viimasena leitakse see loeb

L6: Aga meie mängime lasteaias niimoodi, et kes ennem leitakse, see loeb

Küsimustikus läbi mängus osutus kõige enam öeldud vastuseks samuti mängimine. Kõik laste öeldud vastused küsimusele *Mida sa saad lasteaias otsustada?* on välja toodud tabelis 3 vastamissageduse alusel alanevas järjekorras. Järgnevalt on esitatud näide küsimustikust läbi mängu.

L10: Mida sa saad lasteaias otsustada?

L8: Seda et näiteks tantsida tantsutunnis, mängida, anda siis lapsele oma mänguasja, mida kuna tahad

U: Mhmh

L8: Kas korjad ise õues lund või ei korja

U: Miks sa saada seda kõike otsustada?

L8: Sest saab, need on lihtsad asjad

L10: Ma tean ka ühte asja

L8: Et kas jood vett või ei joo vett

L10: Ma tean sellist asja, et sa saad ise otsustada, mida sa mängid ja kes sa mängus oled

U: Miks sa seda otsustada saad?

L10: Sest sa saad ise mõelda, kes sa mängus tahad olla ja mida mängida. Sa ei pea teisi kuulama

Tabel 3. Asjad/tegevused, mida lapsed saavad lasteaias otsustada

Saab lasteaias otsustada	
Paarisintervjuu	Küsimustik läbi mängu
Mängimine	Mängimine
Joonistamine	Pildi värvimine
Mänguasjad (isiklikud)	Mänguasjad (isiklikud)
Magamine	Võimlemine
Sõbrad	Vee joomine
Meisterdamine	Lume korjamine
Voolimine	

Küsimusele *Mida sa ei saa lasteaias otsustada?* vastasid lapsed paarisintervjuus kõige enam, et nad ei saa otsustada õues käimise üle. Lapsed kasutasid järgmisi väljendeid: *seda ei saa otsustada kui kaua me saame seal olla; siis kui näiteks õue lähme, siis sa ei taha tulla aga sa pead ju tulema; mina vahepeal ei taha õue minna; sa ei saa otsustada, kas tahad õue minna*. Peale õues käimise ei saa lapsed otsustada käitumise üle. Käitumise all mõtlesid lapsed järgmist: *peab käituma korralikult, muidu pannakse nurka; kas sa teed haiget või ei tee; kas ma olen hea laps või halb laps*. Järgnevalt on esitatud kaks näidet paarisintervjuust laste põhjendustest, miks nad ei saa õues käimise üle otsustada.

U: Mida sa ei saa lasteaias otsustada?

L1: Ma tean!

L1: Kui me õue lähme, me oleme seal alati natuke vähem. Seda ei saa otsustada kui kaua me saame seal olla

U: Aga miks sa ei saa seda otsustada?

L1: Sest meie õpetaja ütleb alati, et tuppa minek, just siis kui me alles mängime. Aga seda ei saa otsustada, et läheb hiljem tuppa, sest muidu lähevad teised juba magama ja üks veel sööb. Nemad tulevad varem üles ja teine veel magab.

U: Mida sa ei saa lasteaias otsustada?

L9: Seda, et kas tahad õue minna

U: Miks ei saa?

L9: Sest õpetajad ei lähe sellel ajal kui laps tahab õue minna

U: Kuna nad siis lähevad?

L10: Siis kui nad ise tahavad

Küsimustikus läbi mängu oli enim mainitud vastuseks söök. Lapsed ütlesid, et nad ei saa otsustada, mis toitu süüa. Öeldes peamiseks põhjusteks: *sest kui toidutädil on menüü selline, siis ei saa seda muuta*. Tabelis 4 on esitatud kõik laste antud vastused küsimusele, *Mida sa ei saa lasteaias otsustada?*, vastamissageduse alusel alanevas järjekorras.

Tabel 4. *Asjad/tegevused, mida ei saa lapsed lasteaias otsustada*

Ei saa lasteaias otsustada	
Paarisintervjuu	Küsimustik läbi mängu
Õues käimine	Söök
Käitumine	Magamine
Ära kõndimine	Sõbrad
Magamine	Arvutis mängimine
Joonistamine	
Mänguasjad (isiklikud)	
Söömine	
Mängimine	
Õppimine	
Mööbli paigutamine	

4. Arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli kirjeldada 6-7 aastaste laste hinnanguid lasteaiakohta, kasutades laste joonistusi, paarisintervjuud ja küsimustikku läbi mängu ning hinnata kasutatud meetodite efektiivsust laste hinnangute välja selgitamiseks Eesti kontekstis.

Läbiviidud uurimus näitas, et kasutatud meetoditega saab uurida laste hinnanguid lasteaiakohta. Lastel on oma arvamus ja nad oskasid ennast väljendada. Uurimust läbiviies tulid esile meetodite mitmed eeliseid. Üheks tähtsaimaks oli laste kaasamine uurimusse, kasutades selleks lastepäraseid võtteid. Barker ja Weller (2003) väidavad samuti, et kvalitatiivsed meetodid on laste uurimisel tõhusad, kuna need võimaldavad lastel suhelda nende endi tingimustel ning sobivad laste pädevuste, teadmiste ja huvidega. Laste jaoks olid meetodid huvitavad ja arusaadavad. Lapsed said aktiivselt uurimuses osaleda ning avaldada oma mõtteid ja arvamusi läbi kolme meetodi. Toimus otsene suhtlus lapsega ning tänu laste põhjendustele, sai uurija selgemini aru laste mõtetest. Saadud andmete tõlgendamisel olid olulisel kohal uuringus osalejate selgitused, kuna uurijate enda tõlgendused on ebatäpsed: sisaldades tundeid ja eelarvamusi, mis võivad vaigistada või moonutada lapse mõtteid (Barker & Weller, 2003)

Laste arvates on lasteaed paik, kuhu väikesed lapsed tulevad mängima ja õppima kui vanemad on tööl. Uurimistulemustes selgus, et lastele meeldib lasteaias käia. Iga lapse jaoks oli lasteaias midagi meeldivat. Ühe jaoks meeldiv tegevus võis aga olla teise jaoks ebameeldiv. Lapsed tõid välja mitmeid tegevusi ja vahendeid, mida nad lasteaias meeldivateks peavad. Kuigi lapsed mainisid ka asju, mis neile lasteaias ei meeldi, ütlesid kõik lapsed paarisintervjuus, et nad tunnevad ennast lasteaias hästi. Põhjustena toodi välja sõprade

paljus, võimalus kaaslastega mängida ja turvalisus. Lapsed ütlesid, et nad tunnevad ennast lasteaias hästi seni, kuni neile haiget ei teha. Tulemused näitasid, et rühmas valitsevad head suhted kaaslaste ja õpetajatega. Küsimusele, *Mida sa igatsema jääd kui sa lasteaiast lahkud?*, mainiti eelkõige just õpetajaid ja sõpru. Tulemuste põhjal oli näha seost otsustamise ja meeldivuse vahel. Asjad, mida lapsed said lasteaias otsustada, meeldisid neile rohkem kui asjad, mida nad ei saanud otsustada. Ka Einarsdottir (2005b) ja Wilts ja Klein (2001) leidsid, et lapsed tunnevad kõige suuremat vastumeelsust õpetaja poolt sunnitud tegevuse üle. Tulemuste põhjal võib järeldada, et laste hinnangul sõltub lasteaias kvaliteet peamiselt suhetest kaaslaste ja õpetajaga, võimalusest mängida ja valida oma tegevusi. Sarnaseid tulemusi on täheldanud ka teised uurijad (Armistead, 2008; Einarsdottir, 2005; Kragh-Müller ja Isbell, 2010). Lasteaias kvaliteedi seiskohast on saadud tulemused siiski heaks näitajaks. Lasteaed on loonud lastele keskkonna, kus nad tunnevad ennast hästi ja kuhu nad tahavad tulla ning pakub lastele tegevusi ning vahendeid, mille hulgast iga laps leiab enda jaoks midagi meeldivat.

Antud uurimistöös ühtisid mitmed tulemused varasemate uurimustega, kuid oli näha ka erinevusi. Erinevused tulenesid eelkõige laste huvidest ja lasteaias poolt pakutavatest vahenditest ning võimalustest. Laste vastuseid mõjutasid oluliselt ka hiljutised tegevused ja sündmused. Sama nähtust täheldasid oma uurimistöös ka Dupree, Bertram ja Pascal (2001). Läbiviidud uurimustöö näitas, et laste meelistegevusteks lasteaias on mängimine, õues käimine ja loominguks tegevused nagu joonistamine, meisterdamine, voolimine ja värvimine. Dupree, Bertram ja Pascal (2001) ja Einarsdottir (2005b) leidsid oma uurimistöös samu tulemusi. Mängimise meeldivust on leidnud veel teisedki uurijad (Armistead, 2008; Ceglowski & Bacigalupa, 2007; Kragh-Müller & Isbell, 2010; Kraus, 2011; Sheridan & Samuelsson, 2001; Wilts & Klein, 2001). Mängimine osutus kõige meeldivamaks tegevuseks nii paarisintervjuus, joonistamisel kui küsimustikus läbi mängu. Guioni (2002) kohaselt on erinevate meetoditega saadud samad või sarnased tulemused uurimistöös heaks näitajaks, kuna tõstavad tulemuste valideerust. Mängimine saavutas esikoha ka kategoorias „laste arvamus otsustesse kaasamisel“. Sheridan ja Samuelsson (2001) on öelnud, et mängides saavad lapsed mõjutada mängu teemasid, otsustada ise oma tegevuse üle ning teha, mida tahavad. Laste jaoks kõige ebameeldivateks tegevusteks osutusid magamine, toas olemine, söömine ja pahandada ning haiget saamine. Paljude nende tegevuste üle ei saanud lapsed otsustada ja tekitasid neis negatiivseid emotsioone. Antud tegevusi mainisid lapsed ka küsimusele: *Mida sa ei saa lasteaias otsustada?* Sarnaselt teiste uurimustega (Einarsdottir, 2005; Kragh-Müller & Isbell, 2010) näitas antud uurimustöö, et laste heaolu mõjutab suuresti sotsiaalsed suhted. Kui need olid halvad, siis lapsed ei olnud õnnelikud.

Huvitavad tulemused, võrreldes varasemate uurimustega, kerkisid esile õpetajate rollis ja õppimises. Uurimistöö tulemused näitasid, et Eesti lapsed peavad kõige olulisemaks õpetajate rolliks õpetamist. Einarsdottiri (2005b) ja Kragh-Mülleri ja Isbelli (2010) uurimistöodes osutus õpetajate põhiliseks rolliks tegevuste planeerimine ja organiseerimine. Õppimise kohapealt vastasid Eesti lapsed, et nad õpivad kõige enam tähti, numbreid ja töövihiku täitmist. Einarsdottiri (2005b) uurimustöös Islandil ütlesid lapsed, et nad õpivad käitumist ja reegleid. Antud uurimistöö tulemuste põhjal võib järeldada, et Eesti lasteaedades on koolieelses rühmas kõige tähtsamal kohal õppimine. Islandil aga tähtsustatakse rohkem head käitumist, sotsiaalseid oskusi. Erinevused riikide vahel on tingitud eelkõige õppekavadest. Eesti Vabariigis on koolieelsed lasteasutused Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas, mujal riikides üldiselt Sotsiaalministeeriumi haldusalas. Kuigi Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) väidab, et põhiliseks õppimisviisiks lasteaias on mängimine, võib oletada, et 2010. aastal jõustunud mõtteviis ei ole õpetajates veel väga juurdunud. Samuti võivad õpetajad tunda survet Koolieelse lasteasutuste riikliku õppekava poolt määratud 6-7 aastaste laste eeldatavate tulemuste osas ning seetõttu panna rõhku just õppimisele.

Uurimistöö läbiviimisel kerkisid esile kasutatud meetodite plussid kui ka miinused. Paarisintervjuu tundus olevat esialgu paari lapse jaoks hirmutav. Nad olid häbelikud ja ei avaldanud oma arvamust nii palju kui teised uuringus osalenud lapsed. Jättes mõnele küsimusele vastamata öeldes, et ei tule meelde või ei oska küsimusele vastata. Põhjuseid selleks võis olla mitmeid: vähene usaldus, väsimus, halb tuju, küsimusest mittearusaamine. Usalduse loomine on ühest kuuest strateegiast, mida Parkinson (2001) on soovitanud laste intervjueerimisel jälgida. Usalduse loomine ei ole aga kerge, kuna lapsed on erinevad ja mõni laps vajab usalduse loomiseks rohkem aega kui teine.

Üheks tähtsaimaks paarisintervjuu eeliseks on kaaslaste tugi. Lapsed olid koos olles julgemad ja täiendasid üksteise vastuseid. Mitmed uurijad on soovitanud intervjuuerida lapsi paarides või gruppides (Dockett & Perry, 2005b; Einarsdottir, 2002; Greig & Taylor, 1999; Mayall, 2000;), kuna sõprade seas tunnevad lapsed ennast vabamalt. Samuti on nad valmis arutama asju, mis neile on olulised, toetama teiste mõtteid või rääkida neile vastu (Dockett & Perry, 2005b). Võrreldes pilootuurimusega, kus paari moodustasid parimad sõbrad, andis paarisintervjuu poisi ja tüdrukuga paremaid tulemusi. Paljud intervjuu paarid täiendasid ja parandasid üksteise vastuseid, avaldasid oma mõtteid ega korranud teise lapse öeldut. Nad arutlesid kahekesi teemade üle, mida uurija neilt küsis. Seda on hästi näha intervjuude näidetes, tulemuste kirjeldamise osas. Lastele meeldis rääkida oma lasteaiaelust. Nad

kirjeldasid tegevusi ja rääkisid hiljutistest sündmustest. Lapsed andsid uurijale palju informatsiooni, mis ei olnud seotud läbiviidava uurimusega. Tinson (2009) on samuti öelnud, et lapsed annavad tihti uurijale informatsiooni, mis on ebaoluline. Kuigi ebaoluline info muudab tulemuste analüüsimise mahukamaks, avaldas laste kuulamine ja nende jutu vastu huvi tundmine positiivset mõju uurimusele. Intervjuu muutus vähem hirmutavaks ja lapsed tundsid ennast uurija seltskonnas vabamalt. Antud uurimuses oli eeliseks ka poolstruktureeritud intervjuu kasutamine, mis lubas lastel rääkida oma kogemustest ja arvamustest. Laste vastuste põhjal sai uurija esitada täiendavaid küsimusi, saamaks paremini teada laste mõtetes.

Joonistamise meetod on laste uurimisel üheks enim kasutatud meetodiks. Joonistamist on kasutanud paljud uurijad, kuna sellel on leitud mitmeid eeliseid. Positiivseid külgi oli näha ka läbiviidud uurimuse puhul. Esiteks oli joonistamine laste jaoks tuttav ja lõbus tegevus ning samuti ka üks meeldivamatest tegevustest lasteaiast, nagu näitasid uurimistulemused. Joonistades oli laste käes võim: nad said valida, mida ja kaua nad joonistavad ning mida joonistusega öelda tahavad. Peale joonistamist oli joonistuse vaatamine lastele abiks küsimustele vastamisel. Lapsed kirjeldasid oma pilte ja rääkisid uurijale, mis neile meeldib ja ei meeldi. Tänu laste seletustele sai uurija täpsemalt teada, mida lapsed oma pildiga öelda tahavad. Keskmiselt kulus joonistamisele aega 13 minutit. Kuna lapsed istusid eraldi laudades, ei esinenud piltide kopeerimist. Kõik lapsed joonistasid oma mõtteid ja neid ei mõjutanud teise lapse joonistuse nägemine. Sarnaselt Einarsdottiri (2005b) ja Kragh-Mülleri ja Isbelli (2010) uurimistöödega ühtisid laste toodud vastused suuremaltjaolt laste joonistustega, kuid esines ka erinevusi ja seda eelkõige just meeldivate asjade joonistamisel. Erinevused võisid tuleneda mitmetest teguritest: lastel on mitmeid lemmiktegevusi/asju lasteaias; nad joonistasid seda, mida oli lihtsam joonistada; neid võisid mõjutada ümbritsevad asjad, mida nad joonistamise ajal nägid või teise lapse öeldu paarisintervjuus. Kuigi joonistamine ei pruugi meeldida kõigile lastele on ta siiski laste uurimisel efektiivseks meetodiks.

Kõige vabamalt tundsid lapsed ennast küsimustikus läbi mängu. Nad tundsid mängimisest rõõmu: naersid kui kaaslane pidi mõnda naljakat tegevust tegema ning ootasid huviga enda järjekorda. Isegi lapsed, kes olid paarisintervjuus häbelikud, olid mängides palju julgemad. Põhjuseid võis olla mitmeid: lapsed tegelesid ühe oma lemmiktegevusega lasteaias; nad unustasid, et on uurimisobjektid ja nautisid mängu; kuna küsimustik läbi mängu oli kolmas ja viimane meetod, olid lapsed juba harjunud uurijaga ning tundsid ennast vabamalt. Keskmiselt kestis üks mäng 21 minutit ja 36 sekundit. Mängu kestvus sõltus mitmetest

teguritest: eelkõige lugemisoskusest ja mängijate arvust. Antud uurimuses osalenud lastest oskasid peaagu kõik lapsed väga hästi lugeda. Abi vajas küsimuste lugemisel ainult kaks last. Kui mäng muutus liiga pikaks, hakkas paaril lapsel igav. Eelkõige hakkas igav just neljases grupis olnud lastel, kuna nende jaoks oli enda korra ootamine liiga pikk. Kolmeses grupis sujus mängimine kiiremini ja igavustunnet ei tekkinud. Samuti hoidsid laste tuju üleval erinevad ülesanded, mis pakkusid võimalust liikuda ning tegid lastele nalja. Peale mängu lõppu küsis uurija laste hinnangut mängu kohta, mis aitaks teha muutusi mängus, et see laste jaoks veel atraktiivsem oleks. Laste poolt sai mäng hea hinnangu. Kõik lapsed ütlesid, et neile meeldis see mäng ja nad tahaksid veel mängida. Nad tõid välja mitmeid komponente, mis neile mängu juures meeldisid. Kõige enam mainisid lapsed, et neile meeldis lugemine, kuna siis sai õppida ja harjutada lugemist. Veel meeldis lastele küsimuste küsimine, kaartide andmine teisele mängijale, täringu kasutamine, erinevad ülesanded (tegevused) ja kaardi valimine. Uurimistöö tulemuste põhjal võib järeldada, et laste uurimisel tuleks kasutada meetodeid, mis oleks laste jaoks huvitavad ja tuttavad, pakuksid võimalust tegutseda, ei kestaks pikka aega ja ei oleks rõhuva kogemusega. Punch (2002) on leidnud samuti, et laste uurimisel peaks kasutama meetodeid, mis tugineksid tuttavatele tegevustele ja laste huvidele.

Paarisintervjuuga, joonistamisega ja küsimustikuga läbi mängu saab uurida laste rahulolu lasteaiaga. Lastel on oma arvamus ja neid võiks rohkem kaasata lasteaia sisehindamisse. Uurimistulemused näitasid, et mitme meetodi kasutamise on efektiivsem, kuna annab põhjalikemaid tulemusi. Sama leidsid oma uurimistöös ka Graue ja Walsh (1998). Meetodid täiendasid ja toetasid üksteist ning võimaldasid näha laiemat pilti laste arvamustest. Nad aitasid eristada laste vastuseid hetke emotsioonidest. Kõigi kolme meetodi puhul kajastusid samad vastused, mis tõstis tulemuste valiidsust. Saadud tulemuste kaudu saab lasteaia personal teada, millest lapsed huvituvad ja mis neile meeldib ning sellest tulenevalt pakkuda lastele rohkem võimalusi tegeleda neile meeldivamate asjadega. Samuti aitavad tulemused leida probleemkohti ja tegeleda nende parandamisega. Nagu uurijad Dupree, Bertram ja Pascal (2001) on öelnud: laste kuulamine ja nende kaasamine hindamisse toob kasu nii lastele, perekonnale, lasteaia tegutsemisele kui ka tervele ühiskonnale.

Võib tõdeda, et töö käigus uuritud meetodid on lasteaedade sisehindamise ning kvaliteedi hindamise koha pealt olulisi täiendusi pakkuva hindamiskriteeriumiga. Paraku on sellise protsessi läbiviimine ajaliselt kulukas ja lasteaedadele koormav. Seega ei ole iga-aastase sisehindamise juures mõeldav kõikide meetodite kasutamine. Küll aga võiks kasutada neid väikeste kontrollgruppide kaudu lasteaia sisemiseks otstarbeks.

Antud töö piiranguteks võib lugeda väikest valimit, mis võib takistada oluliste mustrite esilekerkimist; aastaaega, millest võivad sõltuda laste huvid ning sarnase võrdlusmaterjali puudumist Eesti näitel.

Tänu sõnad

Töö autor tänab uurimuses osalenud lasteaija juhtkonda ja rühmaõpetajaid, tänu kellele sai uurimus võimalikuks. Samuti tänab autor uurimuses osalenud lapsi ja nende vanemad meeldiva koostöö eest. Suur tänu Meelile, kes tõlkis uurimisküsimused eesti keelde ja tagasi inglise keelde, suurendades nii küsimuste reliaablust.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Alderson, P. (2005). Ethics. In A. Farrell (ed), *Ethical Research with Children* (pp. 27–36). New York: Open University Press.
- Armistead, L. J. (2008). *A study of children`s perspectives on the quality of their experiences in early years provisions*. Doctoral thesis. Newcastle: University of Northumbria.
- Barker, J., & Weller, S. (2003). Is it fun? Developing children centred research methods. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 23(1), 33–58.
- Ceglowski, D., & Bacigalupa, Ch. (2007). I play a lot: Children's perceptions of child care. *Journal of Research in Childhood Education*, 22(2), 173–87.
- Clark, A., & Moss, P. (2001). *Listening to young children: The mosaic approach*. London: National Children's Bureau.
- Darbyshire, P., MacGougall, C., & Schiller, W. (2005). Multiple methods in qualitative research with children: More insight or just more? *Qualitative Research*, 5(4), 7–436.
- Corsaro, W.A., & Molinari, L. (2000). Priming events and Italian children's transition from preschool to elementary school: Representation and action. *Social Psychology Quarterly* 63(1), 16–33.
- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory Into Practice*, 39(3), 124–130.
- Dockerell, J., Lewis, A., & Lindsay, G. (2000). Researching Children's Perspectives: A Psychological Dimension. In A. Lewis, & G. Lindsay (eds), *Researching Children's Perspective* (pp. 46–58). Buckingham: Open University Press.
- Dockett, S., & Perry, B. (2002). Who's ready for what? Young children starting school. *Contemporary Issues in Early Childhood* 3(1), 67–89.
- Dockett, S., & Perry, B. (2005a). You need to know how to play safe: Children's experiences of starting school. *Contemporary Issues in Early Childhood* 6(1), 4–18.
- Dockett, S., & Perry, B. (2005b). Researching with children: Insights from the Starting School Research Project. *Early Child Development and Care*, 175 (6), 507–522.

- Driessnack, M. (2006). Draw-and-tell conversations with children about fear. *Qualitative Health Research*, 16(10), 1414–1435.
- Dunn, L., Morgan, C., O'Reilly, M., & Parry, S. (2004). *The Student Assessment Handbook*. London: RoutledgeFalmer.
- Dupree, E., Bertram, T., & Pascal, C. (2001). Listening to children's perspectives of their early childhood settings. *Paper presented at the European Conference on Quality in Early Childhood Education*, 11. Holland: Alkmaar.
- Einarsdottir, J. (2002). Children's accounts of the transition from preschool to elementary school. *Barn*, 4, 49–72.
- Einarsdottir, J. (2003). When the bell rings we have to go inside. Preschool children's views on the primary school. *European Early Childhood Educational Research Journal. Transitions. Themed Monograph Series 1*, 35–50.
- Einarsdottir, J. (2005a). Playschool in pictures: Children's photographs as a research method. *Early Child Development and Care*, 175(6), 523–541.
- Einarsdottir, J. (2005b). We can decide what to play! Children's perception of quality in an Icelandic playschool. *Early Education and Development*, 16 (4), 469–488.
- Einarsdottir, J. (2007). Research with children: Methodological and ethical challenges. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 197–211.
- Einarsdottir, J., Dockett, S., & Perry, B. (2009). Making meaning: children's perspectives expressed through drawings. *Early Child Development and Care*, 179 (2), 217–232.
- Einarsdottir, J. (2010). Children's experiences of the first year of primary school. *European Early Childhood Educational Research Journal* 18(2), 163–180.
- Ekola, K., & Pokki, S. (2001) Hindamistöö lasteaias. *Tea ja Toimeta*, 17, 7–9. Tallinn: Ilo.
- Gans, H. (1997). Toward a reconciliation of assimilation and pluralism: the interplay of acculturation and ethnic retention. *International Migration Review*, 31(4), 875–892.
- Geens, G. (1994). The Longitudinal Effects of Early Childhood Education State of the Art in the Anglo-American Research. F. Laevers (Toim), *Defining and assessing quality in early childhood education* (lk 18). Leuven: Leuven University Press.

Gersch, I. (1996). Listening to Children in Educational Contexts. In R. Davie, G. Upton, & V. Varma (eds), *The Voice of the Child: A Handbook for Professionals* (pp. 274–8). London: Falmer Press.

Golafshani, N. (2003). Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research. *The Qualitative Report*, 8(4), 597–607.

Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105–112.

Graue, M. E., & Walsh, D. J. (1998). *Studying children in context: Theories, methods & ethics*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Griebel, W., & Niesel, R. (2002). Co-constructing transition into kindergarten and school by children, parents and teachers. In H. Fabian, & A.-W. Dunlop (eds), *Transitions in the early years. Debating continuity and progression for children in early education* (pp. 64–75). London: Falmer/Routledge.

Griffith, A. (1998). Insider/outsider: Epistemological privilege and mothering work. *Human Studies*, 21, 361–376.

Guion, L. (2002). Triangulation: Establishing the validity of qualitative studies. *Report: University of Florida Extension Service (FCS6014)*.

Harrison, J., MacGibbon, L., & Morton, M. (2001). Regimes of Trustworthiness in Qualitative Research: the Rigors of Reciprocity. *Qualitative Inquiry*, 7(3), 323–345.

Hayes, D. C., Palmer, L. J., & Zaslow, J. M. (1990). Quality of childcare: Perspectives of Research and Professional Practice. *Who Cares for American Children* (lk 84–85). Washington: National Academy Press.

Kadushin, A. (1997). Defining the interview and distinguishing an interview from a conversation. In A. Kadushin (ed), *The Social Work Interview: A Guide for Human Service Professionals* (pp. 23–24). New York: Columbia University Press.

Karlsson, L. (2004). *Storycrafting with children. A key to listening and to sharing*. Külastatud aadressil http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/In_English/Karlsson.pdf.

Katz, L. G. (1994). Perspectives on the quality of the early childhood programs practice. *Phi Delta Kappan*, 76 (3).

Kragh-Müller, G., & Isbell, R. (2010). Children's Perspectives on their Everyday Lives in Child Care in Two Cultures: Denmark and United States. *Early Childhood Education Journal*, 39(1).

Kraus, K. (2011). *Laste rahulolu ja lasteaias kvaliteedi väljaselgitamine pildistamise meetodi kaudu ühes Tartu lasteaias*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Koolieelse lasteasutuse seadus. (1999). Riigi Teataja 1 osa. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13343125>.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). Tiigi Teataja 1 osa. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>.

Kyronlampi-Kylmanen, T., & Maatta, K. (2011). Using children as research subjects: How to interview a child aged 5 to 7 years. *Educational Research and Reviews* 6(1), 87–93.

Lansdown, G. (2005). Can you hear me? The right of young children to participate in decisions affecting them. *Working Papers in Early Childhood Development*, 36. The Hague: Bernard van Leer Foundation.

Malchiodi, C. (1998). *Understanding children's drawings*. New York: Guilford.

Masso, A. (2011). *E-kursuse "Kvalitatiivsete andmete analüüsitehnikad ja -tarkvara" materjalid*. Tartu Ülikool.

Mayall, B. (2000). Conversations with children: working with generational issues. In P. Christensen, & A. James (eds), *Research with children: perspectives and practices* (pp 120–135). New York: Falmer Press.

Mercer, J. (2006). The challenges of insider research in educational institutions: Wielding a double-edged sword and resolving delicate dilemmas. *Oxford Review of Education*, 33(1), 1–17.

Mullings, B. (1999). Insider or outsider, both or neither: some dilemmas of interviewing in a cross-cultural setting. *Geoforum* 30, 337–50.

- Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. *Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Üldoskuste areng koolieelses eas*, 31–36. Tallinn: Studium.
- Oliver, L.R. (2010). *Satisfaction: A Behavioral Perspective on the Consumer*. New York: M. E. Sharpe, Inc.
- Palmer, J. (2006). Negotiating the indistinct: Reflections of a Korean adopted American working with Korean born, Korean Americans. *Qualitative Research*, 6(4) 473–495.
- Parkinson, D. P. (2001). Securing trustworthy data from an interview situation with young children: six integrated interview strategies, *Child Study Journal*, 31(3), 137–157.
- Peters, S. (2003). I didn't expect that I would get tons of friends more each day: Children's experiences of friendship during the transition to school. *Early Years: An International Journal of Research and Development* 23(1), 45–53.
- Piaget, J. (1929). *The Child's Conception of the World*. Külastatud aadressil http://archive.org/stream/chldsconception01piag/chldsconception01piag_djvu.txt.
- Pillar, A.D. (1998). What do children think about the drawing process? *Journal of Art and Design Education*, 17(1), 80–86.
- Prensky, M. (2001). Fun, play and games: What makes games engaging? In McGraw-Hill (ed), *Digital Game-Based Learning* (pp 1–30). New York, NY, USA.
- Punch, S. (2002). Research with children: the same or different from research with adults? *Childhood*, 9(3), 321–341.
- Ring, K. (2006). Supporting young children drawing: Developing a role. *International Journal of Education through Art*, 2(3), 195–209.
- Salumaa, T., Talvik, M., & Saarniit, A. (2007). *Strateegiline juhtimine ja sisehindamine lasteaias*. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ.
- Scott, J. (2000). Children as Respondents: The Challenge for Qualitative Researchers. In P. Christensen, & A. James (eds), *Research with Children: Perspectives and Practices* (pp. 98–119). London: Falmer Press.

- Sheridan, S., & Samuelsson, P. I. (2001). Children's Conceptions of Participation and Influence in Pre-school: a perspective on pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 2(2), 169–194.
- Smith, F., & Barker, J. (2000). Contested Spaces: Children's Experiences of Out of School Care in England and Wales. *Childhood*, 7(3), 315–333.
- Tinson, J. (2009). Researching with younger children. In J. Tinson (ed), *Conducting Research with Children and Adolescents: Design, Methods and Empirical Cases*, (pp. 45–52). Mesa: Goodfellow Publishers Limited.
- Torstenson-Ed, T. (2007). Children's life paths through preschool and school: Letting youths talk about their own childhood – theoretical and methodological conclusions. *Childhood*, 14(1), 47–66.
- Wiltz, W. N., & Klein, L. E. (2001). What do you do in child care? Children's perceptions of high and low quality classrooms. *Early Childhood Research Quarterly*, 16, 209–236.
- Õppeasutuse sisehindamine. (2006). Haridus- ja Teadusministeerium. Külastatud aadressil <http://www.ekk.edu.ee/vvfiles/0/1173907716.pdf>.
- Õun, T. (2005). Koolieelse lasteasutuse kvaliteedi hindamine. L. Kivi & H. Sarapuu (Toim), *Laps ja lasteaed* (lk 128–153). Tartu: Atlex.
- ÜRO Lapse õiguste konventsioon.(1989). Riigi Teataja 2. osa. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>.
- Young, L., & Barrett, H. (2001). Adapting Visual Methods: Action Research with Kampala Street Children. *Area*, 33(2), 141–15.

Lisad

Lisa 1. Lapse joonistus meeldivast ja mittemeeldivast asjast/tegevusest

Lisa 2. Küsimustik läbi mängu

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Kaisa Kraus _____
(*autori nimi*)
(sünnikuupäev: _____ 22.04.1989 _____)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
_____ Meetodid laste rahulolu uurimiseks koolieelse lasteasutusega ühes Tartumaa
lasteaias 6-7 aastaste laste rühmas _____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Airi Niilo _____,
(*juhendaja nimi*)

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, _21.05.2014_ (*kuupäev*)